

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIALIS EGÉSZSÉGÜGY, A MUNKÁS-
VÉDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL.

SZERKESZTI: KIS ADOLF.

TÁRSSZERKESZTŐK: Dr. STEIN FÜLÖP és Dr. HAHN DEZSŐ.

Megjelenik minden hó 10-én és 25-én. Előfizetési ár egy évre 20 korona.
Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII., Rózsa-utca 29. szám.
Telefon: 93-99. Postatakarékpénztári csekk-számla 24.911.

Az alkalmazott visszatartási joga a polgári törvénykönyv tervezete szerint.¹⁾

Irta: Dr. Pap Dezső.

A magyar általános polgári törvénykönyv tervezete a visszatartási jog gyakorlásának általános feltételeit 1161. §-ának első bekezdésében következőképen állapítja meg:

»Aki nem kétoldalú szerződésnél fogva, hanem más jogalapon van valamely dolog szolgáltatására vagy kiadására, vagy valamely pénzösszeg fizetésére kötelezve, az, ha ugyanazon jogviszonynál fogva, nevezetesen a dologra tett költsékezés vagy a dolog által okozott kár címén a másik fél ellen lejárt ellenkövetelése van, ennek kiegyenlítéseig a dolgot vagy a pénzösszeget visszatarthatja.«

A P. T. T. (polgári törvénykönyv tervezete) kizárja tehát a visszatartási jogot: 1. kétoldalú szerződésen alapuló követelés miatt; 2. nem engedi meg az oly szolgáltatásnak visszatartását, melynek tárgya munka, mert hiszen nem engedi meg egyéb szolgáltatásnak visszatartását, mint csak azét, melynek tárgya dolog vagy pénzösszeg. Összehasonlítás kedvéért már itt megemlítjük, hogy a visszatartás jogát szabályozó 273. §-ának első bekezdése szerint a német polgári törvénykönyv a visszatartás jogosultságát kétoldalú szerződésből származó szolgáltatásra, és pedig nemcsak dolog vagy pénzösszeg, hanem bárminő tárgyú szolgáltatásra, tehát munka szolgáltatására is elismeri, mondván: »Ha az adósnak ugyanazon jogviszony alapján, a melyen az ő kötelezettsége alapul, esedékes követelése van a hitelező ellen, amennyiben a kötelmi viszony tartalmából más nem következik, saját kötelezett szolgáltatását addig, míg az őt megillető szolgáltatás nem teljesítettik, megtagadhatja. (Visszatartási jog).«

A P. T. T. idézett rendelkezése a szolgálati szerződés munkavállalójának a munkaadóval szemben lejárt követelésére alapítható visszatartási jogát a jog és méltányosság követelményei ellenére igen súlyosan korlátozza. Az alkalmazott e szabály szerint a munkaszerződésen alapuló lejárt követelésének teljesítéséig nem tarthatja vissza azokat a dolgokat, melyeket a munkaszerződés, mint kétoldalú szerződés alapján kapott a munkaadótól és melyeket a munkaszerződés alapján tartozik ki is adni a munkaadónak: nem tarthatja tehát vissza pl. lejárt bérkövetelésének teljesítéséig, annak biztosítására, a neki megmunkálásra átadott anyagot, a munkaeszközöket stb. Még kevésbé tarthatja vissza munkaszolgáltatását, mint amelyre visszatartási jogot a P. T. T. szerint egyáltalán nem lehet gyakorolni. Ha meggondoljuk, hogy ha nem is a törvény, de külön szerződési kikötés kétol-

¹⁾ Részlet a folyó évben megtartandó országos jogászggyűlés számára készült véleményből.

dalú szerződésen alapuló dolog- vagy pénzszolgáltatás visszatartására is feljogosíthat, hogy azonban az ily kikötés a két fél erőviszonyai folytán sohasem az alkalmazott, de különösen az ő munkadíjára, mindig a munkaadó javára szól, az idézett törvényi rendelkezés hátránya az alkalmazottra e tekintetben szembetűnő.

A P. T. T. indokolása a Tervezetnek azt az álláspontját, hogy kétoldalú szerződésen alapuló szolgáltatásra visszatartási jogot egyáltalán nem enged, azzal indokolja, hogy a *viszonos teljesítésre* vonatkozólag az 1158. §-ban felállított szabály a kétoldalú szerződések tekintetében teljesen feleslegessé teszi azt. Az 1158. §-nak idevonatkozó első bekezdése így szól: »Aki kétoldalú szerződés alapján van szolgáltatásra kötelezve, *ellenkező megállapodás hiányában* kötelezettsége teljesítését az ellenszolgáltatás egyidejű megtörténtétől teheti függővé«. Aki pl. valamit elad, az a dolog átadását ellenkező megállapodás hiányában a vételár megfizetésétől teheti függővé. Erre ad jogot a viszonos teljesítés szabálya.

Nem vizsgálván azt, vajjon a viszonos teljesítés követelhetésére megadott ez a jog más kétoldalú szerződéseknél pótolhatja-e a visszatartási jog megvonását, feladatunk ezúttal csak annak kimutatására szorítkozik, hogy a szolgálati szerződés munkavállalója szempontjából az a visszatartási jog megengedését egyáltalán nem teszi feleslegessé.

A viszonos teljesítésre vonatkozólag megállapított és fentebb idézett szabály szerint ugyanis saját kötelezettségének teljesítését az ellenszolgáltatás *egyidejű* megtörténtétől valamely kétoldalú szerződésnek csak oly fele teheti függővé, kinek ellenkező megállapodás vagy törvény szerint nem kell *előre* teljesíteni. Igen ám, de éppen a szolgálati szerződés munkavállalójának *előre* kell teljesíteni. A P. T. T. 1603. §-ának első bekezdésében találjuk meg az idevonatkozó azt a szabályt, mely szerint: »A munkadíj a szolgálat teljesítése *után*, ha pedig időszakok szerint van meghatározva, egy-egy időszak — nap, hét, hó — eltelte után fizetendő.« A szolgálati szerződés munkavállalójára nézve nem állanak fenn tehát a Tervezet indoklásában felhozott azok az okok (III. kötet 396. l.), melyek alapján a Tervezet a kétoldalú szerződéseken alapuló követelésektől a visszatartási jogot egyáltalán megtagadhatónak véli.

Azt mondja ugyanis e tekintetben az indokolás:

»Kiveszi a T. a visszatartási jog szabálya alól a kétoldalú szerződésből eredő szolgáltatásokat, mert ezekre nézve külön intézkedéseket tartalmaz (1158—1166. §., t. i. a viszonos teljesítésre vonatkozó intézkedéseket), amelyeknek keretében a feleknek... *egyidejűleges kötelezettség esetében* nem visszatartási jogot ad, hanem megengedi, hogy a fél a teljesítést az ellenszolgáltatás megtörténtétől tegye függővé és annak meg nem történtéig késedelem terhe nélkül ne legyen köteles teljesíteni.«

Megtudjuk ebből, hogy a T. kétoldalú szerződésen alapuló egyidejűleges kötelezettség esetében azért nem ad visszatartási jogot, mert *e helyett* a késedelem nélküli nem teljesítés lehetőségét adja meg a félnek. Mit ad azonban a kétoldalú szerződés oly félnek, kinek előre kell kötelezettségét teljesíteni? A viszonos teljesítés kedvezményét a dolog természeténél fogva nem adhatja meg neki, a visszatartási jogot az ebben az esetben nem helyettesítheti: miért nem adja meg neki tehát magát a visszatartási jogot? Vajjon nincs-e a visszatartási jogban rejlő biztosítékra szüksége annak, kinek nem adható meg a viszonos teljesítés kedvezménye? Vajjon felesleges rendelkezést tartalmaz-e a német polgári törvénykönyvnek a visszatartási jogot kétoldalú szerződéseken alapuló szolgáltatások tekintetében is megállapító, fentebb idézett 273. §-a, mikor annak 320. §-a a magyar P. T. T. fentebb idézett 1158. §-ával egybehangzóan, kétoldalú szerződések tekintetében a viszonos teljesítésre vonatkozó jogot is megállapítja?

Hogy a választ ezekre a kérdésekre megkapjuk, gondoljunk csak arra, miféle jogokat ad a P. T. T. a kétoldalú szerződés hitelezőjének (a mi esetünkben a szolgálati szerződés munkavállalójának) az adós (a munkaadó) késedelme esetére.

Ha késedelmeért az adós nem felelős, a hitelezőnek joga csak arra terjed, hogy a szerződéstől elállhat (1184. és 1185. §§.). Ha azonban az adós késedelme menthetetlen, vagyis ha az adós, a mi esetünkben a munkaadó, felelős késedelmeért, az 1188. §. második bekezdése szerint »*a nem késedelmes féltől* függ, hogy... az utólagos teljesítést és a késedeleméből eredő kárának megtérítését vagy... nem teljesítést miatt kártérítést akar-e követelni vagy végre elállási jogát akarja-e gyakorolni.« A tervezet megengedi tehát, hogy a hitelező az adós késedelmével szemben háromféle jog között válasszon. Vajjon a P. T. T. ama felfogása mellett, hogy kétoldalú szerződésen alapuló szolgáltatásra visszatartás egyáltalán nem gyakorolható, rendelkezésre áll-e ez a választék a szolgálati szerződés munkavállalójának is?

Hogy az alkalmazott a munkaadó késedelme esetére a szerződéstől elállhat, kétségtelen. Csakhogy az elállási jog egyáltalán nem biztosítja a hitelezőnek a szerződés teljesítéséhez fűződő érdekét.

Miben áll ugyanis az elállás jogi hatálya? Ezt a szolgálati szerződésre vonatkozólag nem a kötelmi jog általános szabályainak az elállásra vonatkozó rendelkezéseiből (különösen az 1056. és 1068. §§-ból), hanem a szolgálati szerződésre vonatkozólag az elállás feltételei és joghatálya tekintetében az 1620. és 1623. §§-ban felállított különleges rendelkezésekből tudjuk meg. Az 1620. §. szerint: »Bármelyik fél azonnal megszüntetheti a szolgálati viszonyt« (vagyis elállhat attól), »ha érdekei annak folytán, mert a másik fél vele szemben nem tesz eleget kötelezettségének, jelentékeny mérvben veszélyeztetve vannak«. Ez a rendelkezés tulajdonképpen még az elállási jognak megszorítását is jelenti, mert hiszen annak gyakorolhatóságát nemcsak az adós jogellenes magatartásától, hanem még attól is függővé teszi, hogy az a másik fél érdekeit jelentékeny mérvben veszélyeztesse. Miután azonban ugyanez a megszorítás áll a munkaadóra is és gazdasági és erkölcsi célszerűsége van annak, hogy a szolgálati viszony minden jelentéktelen jogellenesség miatt felbontható ne legyen, ez ellen a megszorítás ellen — feltéve, hogy annak a bár jelentéktelenebb jogellenességnek megszüntetése más úton is kikényszeríthető — kifogást emelni nem lehet. Mint azonban alább kimutatjuk, éppen ezt a feltételt a P. T. T. legalább a munkavállaló érdekében, sajnos, nem teljesíti.

Az 1623. §. szerint, ha a szolgálati viszony az 1620. §. alapján a munkaadó hibájából szűnik meg, a munkavállalót a munkadíjnak a megszűnés időpontjáig járó aránylagos része illeti. Ez a rendelkezés megfelel az elállásról rendelkező 1056. §. szabályának. E mellett azután az alkalmazott az 1620. §. második bekezdése szerint »a szolgálati viszony *időelőtti megszűnéséből* eredő kárának megtérítését is követelheti, ha a másik fél vétkezen mulasztotta el kötelezettségei teljesítését stb.« Az így megállapított kártérítési kötelezettség más, mint amely az 1068. §. szerint az elállási jog gyakorlásából általában következik, mert ez utóbbi szakasz szerint az elálló csak a *szerződés megkötéséből* származó kárának megtérítését követelheti. E kétféle kártérítési követelés tartalmának kutatásába itt nem bocsátkozunk, megállapítjuk azonban, hogy, mint azt 1143. §-ában a szerződés megkötéséből származó kár tekintetében maga a P. T. T. megmondja, sem az egyik, sem a másik nem fedi, mert annál több nem lehet, de kevesebb igen, a *nem teljesítésből* származó kárt, melynek követelésére pedig a T. fentidézett 1188. §-a a kétoldalú szerződés hitelezőjét a késedelmes adóssal szemben alternative feljogosítja.

Az elállási jog, a szolgálati viszony megszüntetésének joga, feltételeit tekintve nem biztosítja tehát teljes mértékben a hitelezőnek, a munkavállalónak a szerződés teljesítéséhez fűződő érdekét, alig-alig biztosítja továbbá annak a kárnak megtérítését, mely a szerződés nem teljesítéséből reá háramlik. Már pedig a magánjognak feladata első sorban az, hogy a szabályszerűen létrejött szerződés teljesítését biztosítsa, amiként annak, aki

szerződést köt, célja tényleg az, hogy ő maga teljesítvén kötelezettségét, teljesítse azt a másik is.

Így van ez a szolgálati szerződéseknél is. Mindkét félnek, munkaadónak és munkavállalónak az elállásra való jog biztosítása a másik fél késedelme esetére egyaránt csak másodrangú érdeke. Mindkettőnek érdeke ellenben első sorban az, hogy a szerződést a másik fél teljesítse és ha nem teljesíti, az ebből származó kárt megtérítse. A munkaadónak ezt az érdekét a jog teljes mértékben el is ismeri. Ezt jelenti már az is, hogy neki csak a szolgálat teljesítése után kell fizetni. *Visszatarthatja* tehát saját szolgáltatását már a törvénynél fogva, a nélkül, hogy neki a szerződéstől el kellene állnia. De vannak szolgálati szerződéseket szabályozó oly különleges törvényeink, melyek alapján még tovább mehet a munkaadó: fizikai kényszerrel is vehet igénybe a végből, hogy az alkalmazottat teljesítésre kényszerítse. Megkönnyítik a törvények azt is, hogy a munkaadó óvadék vétele és más biztosíték szerzése útján kényszerítse az alkalmazottat a kötelezett szolgáltatásra, esetleg pedig kárpótolja magát a szolgáltatás elmaradásáért. De miként a munkaadónak, az alkalmazottnak is nagy érdeke fűződik ahhoz, hogy a másik fél késedelme esetén a jogsegély nemcsak a szerződéstől való elállás alakjában álljon rendelkezésére és pedig annál inkább, mert, ismételjük, az elállás jogában teljes jogsegély nem is található. Neki is fűződhetik érdeke ahhoz, hogy ő ne az elállást, hanem a teljesítést kívánja. Nos, ezt a jogot meg is adja neki a P. T. T., de a módban, a hogyan ezt teszi, bizony nincs köszönet, az úgy van megadva, hogy azzal ő alig élhet. Miért? Azért, mert legyen bár neki lejárt követelése a munkaadó ellen, legyen ez bár saját szolgáltatásával késedelembe, a munkavállaló, a nélkül, hogy a szolgálati viszonyt magát is megszüntetni ne volna kénytelen, illetve a nélkül, hogy ő maga is késedelembe ne esnék, saját szolgáltatását már lejárt követelésének teljesítéséig a P. T. T. értelmében *vissza nem tarthatja*.

A P. T. T. 1188. §-ában a hitelező részére biztosított ama jog igénybevételének ugyanis, hogy ő a szerződés teljesítését követelhesse, feltétele az, hogy ő maga ne legyen késedelembe. Azt jelenti ez, hogy neki a másik fél késedelme dacára is teljesíteni kell a szerződést, mert hiszen a törvény még ily esetben sem hatalmazza fel arra, hogy késedelem terhe nélkül visszatarthassa saját szolgáltatását. Ha az alkalmazottnak lejárt bérkövetelése van a munkaadó ellen, vagy ha például a munkaadó arra kötelezte magát, hogy bizonyos egészségügyi berendezéseket létesít, vagy csak bizonyos bérminimum mellett foglalkoztatja alkalmazottaikat vagy csak szervezett munkásokat foglalkoztat stb. stb. és e kötelezettségeit nem teljesíti: az alkalmazott követelheti ugyan a szerződés teljesítését, de követelésének biztosítására saját szolgáltatását vissza nem tarthatja anélkül, hogy késedelembe ne esnék maga is, aminek következtében pedig a szerződés teljesítését ő maga sem követelheti többé. Már pedig szembevetendő, mit jelent ez különösen akkor, ha már lejárt bérkövetelésről van szó. Az alkalmazotti kénytelen ugyanis szolgálatait folytatni, azokat előlegezni egy oly adósnak, ki a tőle már eddig kapott szolgáltatások ellenszolgáltatásával is hátralékban van. Hogy az alkalmazott ily körülmények közt nem lesz hajlandó a szolgálatainak előlegezéséből, hitelezéséből származó veszélyt még inkább növelni, hogy inkább lemond a szerződés teljesítésének követeléséről és bár nem biztosítja teljesen érdekeit, sőt gyakran igen hátrányossá is válhat az reá, inkább él elállási jogával és megszünteti a szerződést, az természetes.¹⁾ Ez a megoldás azonban, mely rögtön a végső reakciónak igénybe-

¹⁾ A P. T. T. 1179. §-a, mely szerint ugyanis: »Ha a hitelezőnek a *jogviszony tartalma szerint a teljesítésnél* valamely megelőző vagy egyidejű cselekménnyel közre kell működnie, nevezetesen, ha a szolgáltatás tárgyának átvétele végett az adósnál meg kell jelennie: az adós nem esik késedelembe, amíg a hitelező eme cselekményt véghez nem viszi» — magának a tervezetnek célzata szerint nem irányul lejárt követeléseknek biztosítására. A »kötelezettség teljesítésénél való közreműködés« alatt a már lejárt követelések kiegyenlítése nem érthető. Az 1179. §-ban adott példa mutatja, mily természetű cselekmények véghez vitelét kell érteni a teljesítésnél való közreműködés alatt. Ellenkező felfogás szerint e szakasz a visszatartási jogot statuálná, amit pedig statuálni kétoldalú szerződéseknél a tervezet kifejezetten nem akar.

vételére szorítja az alkalmazottat, nem felel meg sem a felek érdekeinek, sem a munkaviszonyhoz fűződő nagy szociális érdekeknek, melyek szempontjából az újabb jogtudománynak egyik főterekvése éppen azoknak a módozatoknak kutatására irányul, melyek szerint a szolgálati viszony megszüntetésének a mai jog szempontjából ugyan nem kifogásolható, de a szociális célszerűség és a méltányosság szempontjából gyakran igen súlyosan érzett, sérelmes eseteit korlátozni lehetne.

Ezeknek a tényeknek megfontolása alapján megállapítható, hogy téves P. T. T.-ünknek az a felfogása, mely szerint kétoldalú szerződések tekintetében a viszonos teljesítésre vonatkozó szabály feleslegessé teszi a visszatartási jog gyakorolhatóságának megállapítását. Helyes lehet ez a felfogás, amennyiben kétoldalú szerződésen alapuló egyidejűleges teljesítésről van szó, nem állhat meg azonban az esetre, ha, mint a szolgálati szerződés alapján is, az egyik fél előre tartozik teljesíteni. Ellenkezőleg ugyanaz a megfontolás, mely a kétoldalú szerződésből származó egyidejűleges kötelezettség szempontjából szükségessé teszi a viszonos teljesítésre vonatkozólag az 1158. §-ban felállított szabályt, szükségessé teszi azt is, hogy viszont nem egyidejűleg teljesítendő szolgáltatások biztosítására megállapítsa a törvény a visszatartás jogát, megállapítsa pedig tekintet nélkül arra, hogy dolog vagy pénzösszeg, vagy végül munkaszolgáltatás visszatartásáról van-e szó, de természetesen mindig csak már lejárt követelés biztosítására. A visszatartási jognak csak ily megállapítása alapján tarthatná vissza az alkalmazott a munkaadónak azokat a dolgait, melyek a szolgálati szerződésből kifolyólag kerültek birtokába és melyeket anélkül a munkaszerződés megszüntével lejárt követelésére való tekintet nélkül visszaszolgáltatni volna kénytelen. Lejárt követelésének kiegyenlítéseig csak ez alapon tarthatná továbbá vissza munkáját anélkül, hogy kénytelen volna egyúttal a szolgálati szerződést is felbontani, vagy pedig, hogy a munkaszolgáltatás megtagadásával késedelembe ne esnék. A visszatartás jogának ily megállapítása természetesen nem tenné azért feleslegessé a visszatartási jognak azt a szabályát sem, melyet a P. T. T. 1161. §-a már is megállapít, azt t. i., mely szerint lejárt követelés alapján oly dologra, vagy oly pénzösszegre is gyakorolható a visszatartás, melynek kiadására vagy fizetésére nem kétoldalú szerződés alapján, hanem más jogalapon van kötelezve a visszatartással élni kívánó fél.

Baleset és idegbántalmak.¹⁾

Írta: **dr. Sarbó Artur** egyetemi tanár, a budapesti kerületi munkásbiztosító pénztár II. idegosztályának vezetője

I.

Orvosi ténykedéseinknek egyik legfontosabb, de egyúttal legnehezebb feladata a kóroktani kutatás. A mindinkább tökéletesedő kórismészeti tudásunk az utolsó évtizedekben meglepő eredményeket szolgáltatott és ezzel korántsem tartott lépést kóroktani tudásunk. Különösen áll ez az idegbajok nagy számára. Még szomorúbb eredményhez jutunk, ha kritikus szemmel vizsgáljuk a kérdést és azt tapasztaljuk, hogy a bántalmak létrehozásában mi mindennek tulajdonítunk oki szerepet, jobb és biztosabb híjján. Egy ily kóroktani mozzanat, amely minduntalan a legheterogénebb bántalmaknál felemlítettik: a külerőszaki behatás. Vörös fonálként húzódik végig ez, csaknem az összes idegrendszeri bántalmaknál. A post hoc ergo propter hoc gondolkodási mód valóságos orgiáiról győződhetünk meg, ha e szempontból mérlegeljük az adatokat.

¹⁾ Az országos főorvosi értekezleten tartott előadás.

Minden haladásnak és minden tudományos kutatásnak alapja is kell, hogy legyen, hogy menten minden szubjektív vonatkozástól, tisztán csak az igazat, a valót keressük. Ily szempontból meg kellett állapítanunk azt, hogy az idegbajok és külerőszaki behatás közötti okozati kapcsolat felderítésénél eddigelé túlsok a hipotézis és kevés a reális ismeret. Ennek beösmérése nem jelenti azt, hogy most már mindent tagadjunk és lemondjunk a további kutatásról, sőt ellenkezőleg, a beösmérés az első lépés nemcsak a javulás, de a tudás útján is. Szigorúbb kritikával, mintsem eddig történt, kell gyűjtenünk az észleléseket; nem szabad a »minden lehetséges«, »semmi sem zárható ki« kényelmes álláspontjára helyezkednünk, hanem fel kell tárnunk akkor, midőn tudásunk cserben hagy, a valót. Ne akarjunk mindenáron véleményt mondani — jobb meggyőződésünk ellenére is.

Milyenek az ösmereink a külerőszaki behatás szerepét illetően az idegbántalmak körében?

Midőn valamely külerőszaki behatás magát az idegrendszert oly módon éri, hogy abban folytonossági hiányt vagy vezetési akadályozottságot közvetlenül hoz létre, akkor az okozati összefüggés kétségtelen. Ide tartoznak a szúrás, metszés, vágás, lövés stb. útján létrejött környi idegsérülések; csonttörések mellett és azok következtében keletkezett idegbénulások; a gerincagy direkt traumás sérülései, melyek közül leggyakrabban: a conus és cauda equina bántalmi és végül a koponyát érő súlyos külerőszaki behatások (koponyacsont-repedés, behorpadás stb.) után észlelhető agyi bántalmak. Mindezen esetekben közvetlen a külerőszaki behatás után, kellő alapossággal végzett vizsgálatkor megtaláljuk az idegrendszeri működés kiesési tüneteit és így az összefüggés kétségtelen.

Nem ok nélkül hangoztatjuk a *kezdeti vizsgálat kellő alaposságát*, mert nemcsak, hogy az okozati összefüggésre vonatkozó tudásaink csak így módon fektethetők biztos alapra, hanem azért is, emeljük ki ezt, mivel az állapot későbbi megítélésénél a kezdeti tünetek fontossága döntő szereppel bír.

Ha ezen, a traumával közvetlen, mondhatjuk szemmel látható összefüggésben álló bántalmaknál így már fontosnak kell tartanunk a legelső vizsgálat alaposságát, úgy kétszeresen fontos az, azokban az esetekben, amidőn a külerőszaki behatás közvetlen hatása gyorsan mulik és a későbbi időben található tüneteknek a balesettel összefüggő voltáról kell nyilatkoznunk. Ebből a szempontból nem hangsúlyozhatom eléggé, hogy a baleseti sérültnek első orvosi segélyt nyújtó orvosra hárul a legfontosabb szerep; nemcsak a beteg iránti kötelességét teljesíti jól az ilyen orvos, aki alapos vizsgálatnak veti alá betegét és a baleset körülményeit, hanem a tudományos kutatásnak is legnélkülözhetetlenebb harcosává válik ezen ténykedése által. Igen sok esetben azért nem vagyunk képesek tiszta képet nyerni az összefüggést illetően, mivel a rendelkezésünkre álló adatokban nélkülözzük a baleset után első segélyt nyújtó orvos megbízható adatait.

A mindennapi életből vett példával tudom a mondottakat legjobban ilusztrálni.

A balesetek igen nagy százalékában a külerőszaki behatás közvetlen következménye a sebészi bántalom az, mely leköti az orvos figyelmét és ezt megállapítva elhanyagolja a baleset körülményeinek lehető pontos felvételét, amely körülmények ismerete pedig gyakran az egyedüli útbaigazítás a későbbi tájékozódásnál. Anélkül, hogy részletekbe bocsátkoznék, csupán egy dolgot emelek ki, mint legfontosabbat és ez az *agyrázkódás*.

Legritkább esetben kapjuk az agyrázkódás tüneteinek vagy a baleset körülményeinek leírását, ezzel szemben igen gyakori a kezdeti orvosi bizonylatokban azon minden indokolás nélküli kijelentés, hogy: »X. Y. agyrázkódást szenvedett el.« Ily kijelentésekkel még oly esetekben is találkozunk, midőn a baleset körülményeinek utólagos kiderítése kétségtelenné

teszi azt, hogy agyrázkódás nem is forgott fenn. Akárhány esetet tudnék felsorolni, melyben az agyrázkódás felvételét anélkül, hogy annál jellegző tünetek egyike vagy másika: az *eszméletlenség*, kephalikus hányás, vérzés orrból, fülből, retardált pulsus, láták viselkedése, pszihikai habitus az eszméletlenség után, stb. legtávolabbról is fenforgott volna!

A baleset lefolyásának körülményei sokszor döntő fontosságúak lehetnek; így egy esetben az ellenkező orvosi vélemények dacára balesetnek minősíthettem egy vasuti munkás esetét, aki 1907 augusztus hó 3-án kora reggel egy robogó mozdony által elütve elesett és balkarja a szembe jövő tolató vonat kerekei alá került. Balkarját amputálni kellett. 1907 november havában a kezelőorvos »nagyfokú idegbaj« folytán szolgálatképtelennek nyilvánítja. 1908 október havában a paralysis progressiva tipusos képét mutatta.

Az eset felemlítésre méltó abból a szempontból, hogy egy olyan bántalomnak a balesettel való összefüggését mutatja, mely bántalom kóroktanában szigorúan tudományos szempontból a külerőszaki behatásnak semmi része sincsen. Az iratok áttanulmányozásából kiderült, hogy a balesetet szenvedett egyén szolgálatát a baleset idejéig kifogástalanul teljesítette, a balesetet követő közvetlen időből eredő írása, műveltségi fokához mérten igen jó, azon a jellegzetes és már a bántalom korai időszakában mutatkozó zavar nem észlelhető. Mindezen körülmények megerősítik azon nézetet, hogy nevezetnél a baleset bekövetkezéseig a bántalom még nem volt megindulóban. A baleset lefolyásából megállapíthattuk továbbá, hogy a sérült nemcsak testi, hanem pszihikai traumát is szenvedett. Ehhez hozzájárult Th. I. esetében az is, hogy a balesetből kifolyólag karját veszítette, egy csapásra rokkant lett és mindez létrehozta a lelki depressziót jövő sorsa felől; mindezekhez hozzájárult és fokozta a depressziót az a nyomor, melybe ő és családja jutott. A felsorolt kummulativ pszihikai hatások egymagukban és összességükben olyanok, hogy egyébként hajlamosított (syphillises) egyénnél a terjedő hűdéses butaságot megindíthatják.

Mindezeknél fogva a baleset lejátszódási körülményeiből tisztán kiviláglik, hogy a balesetnek a bántalom fellépésében lényeges szerepet kell tulajdonítanunk és így csaknem bizonyossággal állíthatjuk azt, hogy ha Th. I. nem szenvedte volna el ezen súlyos balesetet, úgy a terjedő hűdéses butaság nála csak jóval később vagy egyáltalán nem szükségképen jelentkezett volna és így balesetbiztosítási szempontból a baleset közvetett úton összefüggésben áll Th. jelenlegi betegségével.

A felemlített esetben előttem véleményező orvos figyelmen kívül hagyta a baleset lejátszódásának körülményeit és ennél fogva tagadta az összefüggést a baleset és betegség között.

Felemlíthetek még egy másik hasonló tanulságos esetet, melyben ugyancsak a baleset lefolyása körülményeinek negligálása hamis útra vezette a véleményező orvost. Egy vasgyári munkás úgy sérül meg, hogy egy 5 mázsás vasajtó fejére zuhan és ő eszméletlenül összeesik. Az agyrázkódás tünetei rövidesen elmúlnak, néhány hét múlva az egyén újra munkába áll. Néhány havi dolgozás után a paralysis progressiva képe áll elő. A szakorvos oly véleményt terjeszt elő, mely szerint a bántalom, még ha történt is baleset (melyről neki ugyan ezideig tudomása nem volt) olyan természetű, melyben balesetnek szerep nem tulajdonítható.

Ekkor került az eset felülvizsgálatra hozzám. A benyomás, melyet az egyénről nyertünk, tényleg megfelelt a paralízis progressivának, azonban a közelebbi vizsgálat kiderítette, hogy nem erről van szó, hanem a szenzoriosos aphasia egy esetéről. Úgy az egyén beszédzavara, mint pszihikai kötöttsége utánozta a paralízis tüneteit. Utánjárás útján sikerült megállapítani, hogy a trauma a bal koponya felett érte. Ez indította meg azon agytályogot a bal temporalis lebenyben, melynek folyományaként a paralízis progressivát utánzó szenzoriosos aphasia állott elő.

Visszatérve az *agyrázkódáshoz*, szükséges néhány szóval reátérni azon fontos kérdésre, hogy egymagában azon tény, hogy valaki agyrázkódást elszenvedett, balesetbiztosítási szempontból miképp ítélendő meg. Erre nézve nálunk kialakult egy bizonyos felfogás, melyet a következőképpen körvonalozhatok.

A balesetbiztosítási törvény behozatala előtti időben tett tapasztalataink azt mutatják, hogy legtöbb esetben az agyrázkódással járó balesetek munkaképesség szempontjából kárt nem okoztak, legfeljebb szubjektív idegrendszerű panaszok maradtak vissza, amelyek azonban nem lévén kártérítési kötelezettség, az egyén által leküzdettek és idők folyamán el is tűntek.

A kötelező biztosítás behozatala óta mindinkább szaporodnak az oly esetek, melyekben az agyrázkódás tüneteinek megszűntével és a sebészi sérülés gyógyulásával előtérbe lépnek a szubjektív panaszok. Ezen esetek azok, melyek legtöbb gondot adnak a véleményező orvosnak; ezen esetekből kerül ki nagyrésze az u. n. traumás neurozisoknak. Idegorvosi szempontból a kérdés elbírálásánál fontos szerepet játszik elsősorban is a balesetes egyén kora. Tapasztalat szerint a fiatal egyének ceteris paribus kiheverik az agyrázkódást minden további baj nélkül, ezeknél tehát, ha szubjektív panaszok nincsenek jelen, bátran szorgalmazhatjuk a munka új felvételét, minden járadék megállapítása, illetve ajánlása nélkül; amennyiben szubjektív panaszok volnának jelen, néhány heti pihentetés és feltáplálás után 25—40% ideiglenes járadékkal küldjük őket munkába és vizsgáljuk őket 1/2—1 év múlva újra meg. Másként áll a dolog a férfi és öreg korban levő egyéneknél (35 évtől). Ezeknél az igen gyakori arterioszklerózis a kellő taplálkozás hiánya és végül az alkohol káros befolyása (igen jellemző az ily commotio cerebri után fellépő alkoholintolerantia) összejártszanak a *szubjektív panaszok* létrejöttében. Az ily esetekben, ha agyi bántalmazottság p. o. meningitis v. abscessus cerebri egyéb tünetei hiányzanak, tekintettel az élet viszontagságai által teremtett és ki nem kerülhető körülményekre, tekintettel továbbá arra, hogy idegrendszeri ellenállásuk az agyrázkódás által állandóan csökkentenek tekinthető és náluk kiegyenlítődés úgy mint fiatal egyéneknél nem várható, — mondom — mindezekre való tekintetből 15—25%-os *állandó munkaképesség csökkenésnek* értékelhető az agyrázkódás átszenvedése. Az ily esetekben is, az egyén jól felfogott érdekében fekszik, hogy munkáját újra felvegye.

Külön megbeszélést igényel az *arterioszklerózis* viszonya az *agyrázkódáshoz*. Régi tapasztalati tény, hogy a szunnyadó arterioszklerosis cerebri agyrázkódás után egyszerre szubjektív tünetekben lép előtérbe. Ily esetekben célszerű az egyént hosszabb ideig (3—6 hó) pihentetni és csak azután ajánlani a munka felvételét, de már magasabb (40—60%) járadékkal. Igen gyakran társulva látjuk ily esetekben az alkoholizmust is és ha ily esetben a szigorú absztinenciát keresztülvinni nem tudjuk, akkor nincs is kilátás arra, hogy az egyén szubjektív panaszaitól szabaduljon. Ugyancsak rossz a kórjóslat a magasabb korúaknál, kiknek egyéb szervei is már az öregkori elváltozásokat mutatják; ezek egyszerre megroppannak az ily agyrázkódás után és tulajdonképpen rokkantaknak tekinthetők. Mint ismeretes, a leggyakoribb szubjektív következménye az agyrázkódásnak a szédülés. Ennek objektív ismérveit alább tárgyaljuk. A munkaképesség szempontjából a tünet az egyén foglalkozása szerint értéklendő. Oly egyén, ki munkáját oly körülmények között kell, hogy folytassa, melyekben folyton éber figyelemmel kell lennie egyensúlyozására, (p. o. építőmunkások, vasutasok stb.) súlyosabb kárt szenved az agyrázkódás okozta szédülések fellépése által, mint p. o. az ülő foglalkozású munkás. Mindezekre adott esetben ügyelnünk kell. Például szolgáljon a több szempontból figyelemre méltó következő eset.

52 éves nős, vasuti főkalauz. Lues : O. Alk. : kevés bor. 1908. II/24-én

vasuti kocsiból kiesve, kb. 1'2 m. magasságból hanyat vágódott, eszméletlen lett, néhány perc múlva magához tért, vért köpött. Füléből nem jött vér. Néhány nap múlva szédülés jelentkezett és azóta szédülésszerű rohamai vannak, főleg este, nem is bír egyedül menni. Derekat is megütötte és azóta ez is folyton fáj. Langyos fürdőket használt. Állandó fülzúgás; ez a baleset óta folytonos. Szédüléskor hányingere van néha, a zúgás olyankor néha igen erősödik. Alvás rossz, legfeljebb 5 órát alszik, néha kevesebbet. Étvágy jó. Szék rendes. Próbált dolgozni? »Nem. Ha balesetből kifolyólag elkezdenék dolgozni, úgy alapszabályaink úgy vannak szerkesztve, hogy akkor balesetem elévül. Csak akkor tarthatok igényt a balesetre, ha szolgálatot többé nem teszek, ha időközben szolgálatot teszek, baleseti igényeim elesnek, a nyugdíjszabályzatban van ez így.«

Vizsgálat: Középtág, egyenlő jól reagáló láták. Inreflexek rendben. Magas hullámú pulzus, szapora, egyenletes. Szivtompulat rendes. Szivhangok tompák, de tiszták. Nagy edények hangjai tiszták, nem ékeltek. Behunytt szemmel nem inog. Előrehajlásból kiegyenesedve erősen kongesztióalódik az arc, ilyenkor érzi erősen a szédülést. Rendes beszédet jól érti bal fülén is.

Vélemény: Az elszenvedett baleset, mely eszméletlenséggel járt, alkalmas arra, hogy cerebralis arterioszklerozist megindítson. Az egyénnél észlelhető tünetek a Menière-féle kórképhez hasonlóak, de annak nem felelnek meg teljesen, minden valószínűség szerint cerebralis arterioszklerozisra vezethetők vissza. Szédülésszerű állapotát valószínűleg fogadhatjuk el, minthogy arterioszklerozisra való egyéb tünetek is vannak (magas hullámú, szapora pulzus, tompa szivhangok) és erős kongestió lép fel az arcban előrehajlásnál. Foglalkozását e szédülésekre való tekintetből nem folytathatja, emiatt a vasút nyugdíjazza is március 1-től, az ő tényleges vesztesége tehát az az összeg, amennyivel a teljes nyugdíjnál kevesebbet kap. Ennek megfelelő kártalanítást ajánlok.«

Az arterioszklerozisra utaló tüneteken kívül az idegrendszer részéről semmiféle objektív tünet a legszorgosabb vizsgálat dacára kimutatható nem volt. A legtöbb agyrázkódás esetében a szubjektív panaszok közül a szédülés az, melyről az egyének legtöbbször panaszkodnak. Ezen szédülés vizsgálati módjáról kívánok még megemlíkezni.

A szédülésre való vizsgálatot kétféleképp végezhetjük.

Az egyik mód a karotisok elnyomásában áll.¹⁾

Egészséges egyén mindkét karotist elnyomhatjuk anélkül, hogy a 15—20 másodperc után bekövetkező cianozison kívül szubjektív vagy objektív egyéb tünetet ez kiváltana, minthogy rendes vérkeringési viszonyok mellett az arter. vertebralisen át lebonyolítást nyer a vérkeringés és így nagyobb agybeli vérkeringési zavar nem támad. Ezzel szemben agyrázkódáson átesett egyén, különösen ha cerebralis arterioszklerozisa is van, az elnyomás után 15—20 másodperc múlva szubjektív szédülést, kábulást érez, objektív meglátszik arcán, merev szemében, testének kis ingásán, hogy tényleg szédül. Természetes, hogy ilyenkor rögtön felszabadítjuk a karotist, néha csaknem elájuláshoz vezető állapot is beállhat, de kellő óvatosság mellett ebből baj nem származhatik. A vizsgálatot úgy vesszük keresztül, hogy előbb az egyik oldali karotist nyomjuk el 15—25 másodpercnyi tartamra (az időt úgy mérjük, hogy magunkban lassan 15—20-ig számolunk), majd elnyomjuk egyúttal a másik karotist is, szintén 15—25 másodpercnyi tartamra.

Ha ezen kísérletnél a cianozison kívül egyéb tünet (szédülés stb.) be nem áll, úgy biztosak lehetünk benne, hogy az agyrázkódás súlyosabb vérkeringési zavarokat nem okozott. A tapasztalat azt mutatja, hogy közvetlen az agyrázkódás utáni időkből a tünet pozitív, míg néhány hó múlva,

¹⁾ Ujabban Friedmann (Mannheim) méltatja bőven a vizsgálati módot Deutsche med. Woch. 1910. IV.

miközben az egyén különben is összeszedte magát, negatív lesz; így tehát e jelet mint objektív tünetét a javulásnak is használhatjuk.

Megjegyezzük, hogy oly egyének, akiknél a véredények nagy irritabilitása van jelen, minden agyrázkódás nélkül is mutatják pozitív módon a karotis elnyomására a reakciót. (M. Basedowii, Migrän, Ataxia vasomotoria stb.) De ezeknél tapasztalatom szerint a cianozist nagyfokú elhalványodás előzi meg és már ekkor beáll a szédülés, tántorodás. Egy másik vizsgálati mód abban áll, hogy felszólítjuk az egyént, hogy nézzen fel a menyezetre és eközben vizsgáljuk a pupilláris reakciót, ezt 30—40 másodpercen át tesszük és nézzük, inog-e az egyén; annál, akinél valódi szédülés van jelen, ily helyzetben beáll a szédülés.

A szociáldemokrata párt a munkásbiztosításról.

Irta: **Weltner Jakab.**

A »Munkásügyi Szemle« legutóbbi száma hosszabb cikkben foglalkozik a szociáldemokrata pártnak a munkásbiztosításra vonatkozó határozati javaslatával. A cikkíró jóakarátú megjegyzéseire főleg azért kívánok válaszolni, mert a munkásbiztosítás ügyében *minden vita csak haszonnal járhat.*

Mindenekelőtt készséggel el kell ismerni azt, hogy a szociáldemokrata pártgyűlésen elfogadott határozati javaslat nem tarthat számot arra, hogy teljesen kifogástalannak tekintsék. A pártgyűlés a munkásbiztosítás ügyével nem foglalkozhatott a kellő alapossággal, mert az aktuális politikai és szervezkedési kérdések teljesen igénybe vették a rendelkezésre álló időt. Bizonyos, hogy ha a munkásbiztosítás ügye külön napirend lett volna, akkor a határozati javaslat *gondosabb szövegezésben* kerül a nyilvánosság elé.

Ez azonban nem jelentheti azt, hogy a határozati javaslat »nem alkalmas arra, hogy a munkásság állásfoglalásának tekintessék.« A munkások képviselői egyhangulag hozzájárultak a határozati javaslathoz és ezzel kimutatták, hogy helyeslik azokat az alapelveket, amelyeket a javaslat a munkásbiztosítás kérdésében szükségesnek tart.

Megjegyzendő, hogy a határozati javaslat »ötletszerűsége« is csak látszólagos. A magyar munkásbiztosítás ügyében nagyon nehéz egységes és az összes hiányokat felölelő javaslatot megszövegezni. Maga a munkásbiztosítás *annymira ötletszerű és olyan felületes*, hogy egy határozati javaslat keretében képtelenség mindenre kiterjedő gondossággal megállapítani az orvoslás módjait.

A »Munkásügyi Szemle« cikkírója szerint a határozati javaslat kiindulása is téves, mert kétségbe vonja, hogy az 1907. évi XIX. törvénycikkkel a munkásbiztosítás fejlődött. Téves a pártgyűlés határozata, mert a kötelező balesetbiztosítás hatalmas lépéssel vitte a munkásbiztosítás ügyét előbbre. A balesetbiztosítás ügyében tényleg helye lehet a vitának, mert akadhatnak számosan, akik még ezt a balesetbiztosítást is *jóhiszeműen* »fejlődésnek« nevezik. Mi azonban még a kötelező balesetbiztosításban sem látunk fejlődést. Akik résztvesznek a pénztárak igazgatósági ülésein, azok tudják a legjobban, hogy a kereset 60 százalékában megállapított maximális kártalanítás (a tehetetlenség eseteit figyelmen kívül hagyva) mit jelent a munkásságra. A balesetbiztosítás silányságára jellemzésül csak azt kell fölhoznunk, hogy az országos pénztár legutóbbi kimutatása szerint a 915.742 biztosított tag közül 458.294 tag keresete napi 1 korona 50 filléرنél kisebb volt. Ha pedig a 2 korona 50 filléرنél kevesebbet keresőket vesz-

szük számításba, akkor 695.845 ilyen tagot találunk a pénztárakban. Ha azután az ilyen »biztosított« tagokat baleset éri, akkor a 20—30 százalékos kártalanítás mellett éhen pusztulhatnak. Ha a »fejlődést« vizsgáljuk, akkor számításba kell vennünk azt is, hogy a kötelező biztosítás előtt is a munkások jelentékeny százaléka biztosítva volt és nem szabad figyelmen kívül hagynunk azt sem, hogy a Kuria a balesetet szenvedett munkások részére *sokkal nagyobb járadékot biztosított, mint a jelenlegi törvény.*

Ezért nem vagyunk mi olyan túlságosan elragadtatva a kötelező balesetbiztosítás áldásainak láttára. De föltéve, hogy ezen a téren történt volna valami csekély javulás, bizonyos, hogy a betegsegélyezés sokszorta rosszabb lett. A munkások önkormányzata az állami munkásbiztosítási hivatal korlátlan hatalmával szemben csaknem teljesen tehetetlen. A betegek ellátása rosszabb a réginél és a pénztárak állandóan a csőd szélén vannak.

Tény, hogy a pártgyűlés a munkások önkormányzatára fektette a fősúlyt, de a cikkíró végzetesen téved, ha azt hiszi, hogy *a munkások ezért cserébe ismét a járulékok $\frac{2}{3}$ -ad részét akarják fizetni.* A pártgyűlés erre távolról sem gondolt. A munkásság azért követel döntő többséget a pénztárakban, mert az ő bőréről van szó. A határozati javaslat világosan megjelöli, hogy »követeljük a teljes önkormányzatot a biztosítottak megterhelése nélkül.« Az a munkás, amelyik egész életét a munkáltatók tőkénének gyarapítására szenteli, az a munkás, aki a legszorgalmasabb munkával és a legnagyobb takarékossgal sem képes annyit félrerakni, hogy betegsége esetén önmagát föntarthassa, joggal megkövetelheti, *hogy a munkáltatók osztálya gondoskodjék róla betegsége idején.*

Ugyanez áll a balesetbiztosításra is. A munkáltatóknak a balesetbiztosítás dolgaiban is csak ellenőrző szerepük lehet. Azért, hogy ők viselik a teljes költségeket, nem követelhetnek semmiféle jogot, mert a munkás az életét kockáztatja azért, hogy a munkáltatók a költségeket *»viselhessék.«*

A határozati javaslat követeléseit nem befolyásolhatta az, hogy Ausztriában és Németországban a »munkásbiztosítás szervezeti kérdéseiben reakciós áramlatok érvényesülnek.« A nevezett államok munkássága szembeállt ezekkel az áramlatokkal és bizonyos, hogy elég ereje lesz a támadások visszaverésére. Bennünket azonban ez nem érinthet. A munkásbiztosítás kérdésében annyira a nevezett országok mögött maradtunk, hogy még az összehasonlításra sem vagyunk alkalmasak.

A »Munkásügyi Szemle« szerint teljesen érthetetlen az a követelés, »hogy a táppénz a betegség egész idejének tartamára fizettség.« A cikkíró kifejti, hogy az a munkás, aki egy éven belül nem gyógyul meg, rokkantnak tekintendő, tehát a pártgyűlésnek a táppénznek 1 évre való kiutalását kellett volna követelnie és ezzel egyidejűleg *erélyesen állást kellett volna foglalnia* a rokkantbiztosítás behozataláért.

A cikkírónak teljesen igaza van. Csak egyről feledkezett meg. Tudniillik arról, hogy *a mai parlamenttől a rokkantbiztosítás behozatalát hiába követeljük.* A mostani idők teljesen alkalmatlanok az ilyen követelések propagálására. A parlament éppen most készül arra, hogy az ország egész gazdasági erejét (sőt ennél többet is) a militarizmus céljaira lekösse. Ettől a parlamenttől tehát nem várhatjuk a rokkantbiztosítást. Ezért a szociáldemokrata párt most teljes erejével a népparlament létrehozataláért küzd és *ez a küzdelem egyúttal erélyes küzdelmet jelent a rokkantbiztosításért.*

A határozati javaslat nemcsak a »jobbmoduak« részére követelte a biztosítási kötelezettség kiterjesztését és nem hallgatott a cselédekről és gazdasági munkásokról. A javaslat a biztosítási kötelezettség kiterjesztését »az összes foglalkozási ágakban alkalmazottak« részére követelte.

Itt említjük meg azt is, hogy a javaslat tényleg a kisiparosok 2⁰/₀-os privilégiumát akarja megszüntetni és nem gondolt arra, hogy a veszélyesebb üzemek munkáltatóinak nagyobb megterhelése ellen állást foglaljon.

Végül arról néhány szót, amit a cikkíró a határozati javaslatban a »legsúlyosabbnak« tart, tudniillik azt a »fenyegetést«, »hogyan amennyiben a kormány a szervezett munkásság követeléseit nem teljesíti, akkor a szervezett munkásoknak oda kell hatniok, hogy a munkásbiztosító pénztárak működését minden eszközzel lehetetlenné tegyék.« A cikkíró semmi körülmények között sem tart megengedhetőnek rendkívüli eszközöket. Mi azonban csak annyit ismerünk el, hogy kényszerítő szükség nélkül a megtorló eszközökhöz nem szabad nyúlni. Vannak azonban olyan eshetőségek is amelyek *egyenest becsületbeli kötelességgé teszik*, hogy a munkások minden eszközzel védekezzenek. Az a munkásbiztosítás, amely a munkásokat kizárja a közreműködésből, nem felelhet meg céljának és így a munkásság nem veszene semmit, ha előidézné *az ilyen hazug »szociális gondoskodás« pusztulását*. A munkásságnak száz és száz eszköze van arra, hogy a járulékok megtagadása nélkül a pénztárak működését lehetetlenné tegye. Természetes, hogy ezeket az eszközöket *csak a végső szükség esetén szabad foganatosítani*.

Az önkormányzat kérdése egyelőre a legfontosabb követelés. Ha a kerületi pénztárak és az országos pénztár megszabadulnak az állami munkásbiztosítási hivatal törvénytelen gyámkodása alól, akkor a legtöbb bajon segíthetünk. Az országos pénztár túlkapásait a kerületi pénztárakkal szemben könnyen meglehet szüntetni, ha nem kell kétfelé hadakozni. A szociáldemokrata pártgyűlés csak jelezni akarta, hogy a munkásság résen áll és azért helyezte nagy súlyt az önkormányzat ügyére, mert ennek a követelésnek megvalósítása aránylag könnyű, de azért a munkásságra nagy jelentőségű. Nálunk is jelentkeznek a reakciós áramlatok és ha a szociáldemokrata pártgyűlésen elfogadott javaslat nem is kifogástalan, de abban feltétlenül *elég határozott, hogy jelezze, miszerint a munkásság megszerzett jogait nem engedi megcsorbítani*.

SZEMLE.

SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY.

Főváros tanácsadó-füzete a lakások használatáról.

Irta: Dr. Ferenczi Imre.

Kedvezőtlen lakásviszonyainknak nem utolsó oka az, hogy a lakosság széles rétegei nincsenek tisztában az egészséges és tiszta lakás nagy egészségügyi jelentőségével. Népünk nem ismeri még azt a szoros és közvetlen kapcsolatot, amely a lakás és a nagy népbetegségek, a lakás és a családi erkölcs, a lakás és az egészséges fajnevelés között kétségtelenül fennáll. Mellékes szempontok vezetnek a lakosság nagy részét már a lakás megválasztásánál is. És a rosszul megválasztott lakás egészségügyi és erkölcsi kárait gyakran növeli azok hanyag és észszerűtlen használata. Erre való tekintettel határozta el a székesfőváros tanácsa a szociálpolitikai ügyosztály előterjesztésére azt, hogy egy »Tanácsadó a lakások helyes használatáról« című füzetet ad ki és azt első sorban a székesfővárosi kislakások bérlői között, de azután a lakosság széles köreiből is terjeszti.

Amikor a tanács ezt a határozatot meghozta, egyáltalán nem áltatta magát avval, hogy hasznos lakás egészségügyi ismeretek terjesztésével gyökeresen orvosolhatja lakásállapotainkat. A lakásnyomor első sorban gazdasági kérdés és végleges megoldása azon múlik, vajjon lesz-e a fővárosban a jövőben állandóan elegendő és a lakosság jövedelmi viszonyaihoz mérten olcsó lakás. Ezt a célt szolgálja a székesfőváros nagy lakásépítő programja.

A legtöbb ember ma azért nem lakik az egészségtudomány követelményeinek megfelelő módon, mivel anyagi viszonyai nem engedik meg azt, hogy elégségesen tágas és egészséges lakást béreljen ki. Kivált a legutolsó években volt ez így, amikor abszolúte is nagy hiány mutatkozott egészséges és olcsó lakásokban. Az is igaz, hogy vannak családok, amelyek azért nem tartják tisztán a lakásukat, mivel sem érkezésük nincs a szükséges munka elvégzésére, sem felesleges pénzük a tisztogató eszközök és szerek beszerzésére.

Amikor azonban ennyire tudatában van a tanács a lakáskérdés lényegének — és erről a példátlanul gyors ütemben folytatott kislakásépítéssel tesz tanubizonytságot — mégis hangsúlyoznia kell azokat a jelentékeny eredményeket is, amelyeket a helyesebb lakásegészségügyi ismeretek terjesztésétől várhatunk. A lakásszükséglet az elsőrendű szükségletek közé tartozik ugyan, de azért mégsem olyan nyomasztó, mint pl. a táplálkozás szükséglete. A primitív, műveletlen ember tehát csak azért és annyiban hajlandó a lakásszükségletnek eleget tenni, hogy az időjárás viszontagságai ellen védekezzen. Ha azt akarjuk, hogy továbbmenő igényeket támasszon a lakása iránt, akkor mint számos más kultúrszükségletet, fel kell azokat benne kelteni, meg kell előbb vele — a tanítás és példaadás eszközeivel — a jó és egészséges lakás jelentőségét és jótékony hatását ismertetni. Kétségtelen ugyanis az, hogy sok polgártársunk lakhatna még a mai viszonyok között is *megfelelő* lakásban, ha nem éppen a lakásra fordított költségeken takarékoskodnék, hanem a kevésbé fontos élvezeti, esetleg fényüzési (italozás, ruházat) szükségleteit ésszerűen korlátozná.

Mások sokkal *jobban* lakhatnának mint ma, ha legalább az albérletre avagy a lakás beosztására, tisztogatására és rendbentartására vonatkozó szabályokat ismernék és tartanák be.

Nem lehet tehát kétség aziránt, hogy a helyes lakásegészségügyi ismeretek terjedése, a lakosságnak műveltségben felsőbb rétegeiből kiindulva, fokozatosan emelni fogja az egész polgárság lakásmódját. A *lakásigények fokozása* — kivált a lakások számának egyidejű állandó szaporodása esetén és az egészséges és jó karban tartott községi lakások szemléltető példája nyomán is — érvényesíteni fogja hatását már a lakások *kibérlésénél*. A rosszul épített, teljesen elhanyagolt egészségtelen lakások nem fognak már oly könnyen lakásbérlőre találni és mihelyt a lakosság széles rétegeiben a közegészségügy iránt több érzék lesz, az építetőknek is érdekében lesz az, hogy az egészségügyi követelményeket már a házak tervezésénél is nagyobb tiszteletben tartásuk.

A helyes lakáshasználat ismeretének terjesztése fontos előfeltétele az intenzívebb *lakásfelügyeletnek* is. A hatósági, szükség esetén megtorló eszközökkel is dolgozó lakásfelügyelet kétségtelenül sokkal simábban tudja a higiénikus épülettechnikának és az egészséges lakásmódnak bizonyos minimális követelményeit megvalósítani ott, ahol a közönség megértő jóakarattal találkozik, mint ahol népjóléti törekvéseit, mint a hatóság felesleges akadékoskodását kelletlenül, sőt ellentállással fogadják.

A hatóság felvilágosító és rendészeti működése nemcsak közegészségügyi, de közigazdasági, nevezetesen *lakástermelési* tekintetben is jó eredményeket gyümölcsözhet. Ismeretes, hogy a lakások tisztaságának gyakran botránys elhanyagolása a munkásházákban mennyire megrongálja az épület állagát is. Ez a munkásházák *gyorsabb törlesztését* teszi szükségessé és rendkívül *nagy javítási költségeket* okoz. E magán- és nemzetgazdasági szempontból egyaránt káros kiadások terhét a legtisztességesebb háztulajdonosok is a lakókra kénytelenek áthárítani.

Ez a munkáslakások viszonylagos nagy drágaságának egyik eredő oka. E különleges drágaság másik oka, a munkás *fizetőképességének* bizonytalansága kétségenkívül másutt gyökeredzik. De éppen a székesfővárosnak jobb, olcsóbb és gondosabb ellenőrzés hatása alatt jókarban is tartott la-

kásainál tapasztaljuk azt, hogy alig akad munkás, a ki a lakásbérével hátralekban maradna. A munkás megszereti a szép, tiszta és rendes lakást, ragaszkodik hozzá, mint otthonához és megszűnik az a nagyvárosi nomád lenni, a ki rövid időközönként az egyik szennyes lakásból a másikba menekül és a gyakori hurcolkodással is csak tovább rongálja a lakásokat.

A helyes lakáshasználati ismeretek elterjedése nagy mértékben szolgálja tehát a szolid *háztulajdonos osztály* érdekeit is. Az egészséges, tiszta lakó nemcsak kiméli a ház állagát, de állandóbbá is válik és kevésbé hajlamos a háztulajdonossal és annak megbizottaival folyton perlekedni. Így a szegényebb néposztályok lakásmódjának javulása bizonyára fokozza majd a vállalkozók kedvét is a munkáslakások építésére.

A »Tanácsadó a lakások helyes használatáról« mint sok irányban hasznos rendszabály illeszkedik bele annak a reformnak a programjába, amelylyel a tanács a székesfőváros lakásviszonyait mennyiségileg és minőségileg meg akarja javítani. A tanácsadó a maga eszméltető szociálpedagógiai hatását annál teljesebb mértékben fogja kifejteni, mentől alkalmasabb módon terjesztik azt az érdekeltek körében. A tanács tartózkodik attól, hogy a »Tanácsadó« füzetét derűre-borúra ingyen osztogassa, mivel akkor olvasatlanul jutna az utcán osztogatott reklámiratok sorsára. Arra hivatott tekintélyes szakközegekre bizta azt, hogy alkalmas időpontban és helyen e füzeteket az érdekelteknek lehetőleg néhány nyomatékos felvilágosító és buzdító szó kíséretében adják.

A székesfővárosi kislakások bérlői között való terjesztés mellett első sorban a székesfővárosi kerületi *tiszti orvosokat* és azok szakközegeit, az egészségőröket, valamint a *kerületi orvosokat* tartja a tanács hivatottaknak arra, hogy tisztjűk teljesítése alkalmával a füzetet ott, ahol szükséges, adják. A beteg ember és a környezete a legfogékonyabb az orvos, kivált a hatósági orvos részéről hozzáintézett intelem meghallgatására. De a főváros saját közegei mellett a tanács általában a *főváros orvosaira* is számít, hogy e füzeteket az illetékes helyen kérni és terjeszteni fogják. A budapesti *kerületi munkásbiztosító pénztár* is hivatott arra, hogy orvosai és beteglátogatói útján terjessze e füzetet. A *háztulajdonosok* élénk érdeklődésére is számíthatunk e füzet terjesztésénél és tanácsai betartásának keresztülvitelénél. Végül szükségesnek tartja a tanács azt is, hogy a »Tanácsadó«-ban kifejtett elvek terjesztését a székesfővárosi *iskolákban* is beillesszék az egészségtan, illetve a háztartástan tananyagába.

A »Tanácsadó« nem lép fel avval az igénynyel, hogy a közegészség-tan tudományát új felfedezésekkel gyarapítsa. Egyedüli célja az, hogy gondosan kiválogassa és megérthető, népszerű nyelven tolmácsolja e tudománynak ma már tisztázott igazságait, amelyek az egészséges lakás feltételeire vonatkoznak. A »Tanácsadó« egy általános, az egészséges lakás jelentőségét méltató bevezetésen kívül a következő szakaszokra oszlik: 1. A lakás megválasztása. 2. A lakásrészek beosztása és berendezése. 3. A szellőztetés. 4. A tisztaság és rend. 5. Az árnyékszékek. 6. A fűtés. 7. A világítás. 8. A lakások karbantartása.

Az egyes szabályok, tanácsok és gyakorlati útmutatások részletes ismertetésétől itt tartózkodunk. A füzetet különben a szociálpolitikai ügyosztályban és a kerületi tisztviselői hivatalokban *bárki megkaphatja*.

A székesfőváros közönségének jóakarátán és a lakosság fentemlített hivatott egészségügyi nevelőinek közreműködésén fog múlni, hogy az a szociális célzat, amely a székesfőváros tanácsát a »Tanácsadó« kiadásánál vezette, üdvös eredményeket gyümölcsözzön.

A tuberkulózis leküzdése. A tuberkulózis elterjedtségéről számotadó statisztikák szerint az ellene folytatott küzdelem nem hiábavaló. Az elért eredmények azonban oly csekélyek, hogy jelentőségük inkább csak reményt keltő és továbbserkentő hatásuknál fogva van. Dr. Berthenson a legutóbb Szentpétervárott

tartott bakteriológiai és epidemiológiai kongresszust megnyitó beszédében a következő két statisztikával festette meg a tuberkulózis pusztításainak képét:

Tüdővész okozta halál esik

	100.000 lakosra	1,000 halál-esetre
Magyarországon (1902—906) ...	397	152
Ausztriában (1901—904) ...	335	139
Norvégiában (1901—905) ...	231	159
Schweizban (1901—905) ...	189	106
Németországban (1901—905) ...	183	93
Egyesült-Államokban (1902—906) ...	163	99
Hollandiában (1901—905) ...	133	83
Angliában és Walesben (1901—905) ...	122	76

Az európai nagyvárosok tüdővész-statisztikája még nagyobb adatokkal szolgál.

100.000 nagyvárosi lakos közül tüdővészből halt el:

Romániában... ..	375	Oroszországban... ..	240
Magyarországon	360	Svédországban	222
Ausztriában	340	Schweizban	200
Bulgáriában	310	Németországban	195
Szerbiában	302	Olaszországban... ..	174
Oroszországban... ..	292	Skótságban	151
Franciaországban	272	Hollandiában	142
Spanyolországban	353	Dániában... ..	142
Görögországban	252	Angliában és Walesben	131
Norvégiában... ..	241	Belgiumban	124

Ezen statisztikában első sorban feltűnik, hogy Magyarország az első statisztikában az élén, a másodikban másodhelyen áll! Különös a statisztikában továbbá az, hogy amíg a nagyvárosok tüdőveszthalandósága minden államban nagyobb az átlagnál, addig nálunk az átlagnál kisebb. Oly körülmény, mely ezen statisztikát kétes színben tünteti fel.

Dr. *Berthenson* a statisztikák kapcsán egyúttal rámutatott arra is, hogy az emberiség csak most kezdi észrevenni, hogy égető szükség ez ellen valamit tenni. »Most kezdi csak észrevenni«, mondja, »mert eddig nemcsak hogy aktiv intézkedéseket nem tettünk, de még az előmunkálatok befejezésétől is távol vagyunk. Ha győzelmes csatához mindenekelőtt az ellenség erejének, számának és eloszlásának ismeretére van szükségünk, annál inkább áll ez a népbetegségek elleni küzdelemről. A tuberkulózis elleni küzdelem kétségkívül a legnehezebb. Sokat kell dolgoznunk, míg az orvosi statisztika és az epidemiológiai kutatások a betegség elterjedtségéről és a leküzdésére fordított munka eredményéről tiszta képet adnak, de ha ezekkel tisztában leszünk, világos lesz az út is, amelyen haladnunk kell.«

Csecsemők gondozása. Berlin városa most tette közzé az 1909/10. évi időszakról a községi csecsemőgondozó intézetek jelentését. A város 7 ilyen intézetet tart fenn, melyek a beteges vagy gyöngye gyermekek gondozása és ápolására vonatkozólag ingyen tanácsot látják el a hozzájuk fordulókat. Ezenkívül szegény szoptató anyáknak készpénz segítséget, üvegen nevelt gyermekek részére pedig tejet és más tápszereket szolgáltatnak mérsékelt áron, avagy teljesen ingyen. Az intézetek fennállása óta a múlt évben csökkent első ízben a gondozásba vett csecsemők száma. 1908/9-ben 14.943 csecsemőt vettek gondozásba, az 1909/10. évi időszakban pedig 13.794-et. A csökkenés oka gyanánt a jelentés a jobb munkaviszonyokat és a kedvezőbb időjárást említi meg, figyelembe kell azonban venni azt is, hogy 1908 óta az újszülöttek száma folyton apad Berlinben, ami bizonyára szintén hozzájárult a gondozásba vett csecsemők számának csökkenéséhez. Az intézetek szolgálmányai mindemellett emelkedtek. Orvosi tanácsot 156.510 esetben vettek igénybe, az előző évben 150.689 esetben. A szoptatási segély összege is emelkedett. Míg az előző évben 7.339 anyá részére 150.608 márka lett kifizetve, az 1909/10. évi időszakban 8.130 anyá részére 167.518 márka. A segélyek átlagos összege 19'85 márka volt, az előző évben 19'50 márka. Tejet 3.732 anyá részére szolgáltatott ki 85.592 márka értékben. Az intézetek orvosai feladatuknak tekintik, hogy az anyákat a szoptatásra bírják. E törekvésnek látszik is némi sikere, amennyiben az emlőn nevelt gyermekek száma szaporodik, szemben az üvegen nevelték számával. A szoptatási segítségek — bármily csekély

összeg jut is egy-egy anyának — elősegítik az emlőn való nevelést. Nagyobb összegű segítséggel bizonyára e tekintetben is nagyobb eredményeket lehetne elérni. A gondozó intézetek különben általában hasznos munkálkodást fejtenek s a csecsemők halálozási viszonyait is kedvezően befolyásolják.

A rákbetegség természetének és leküzdési módjának tanulmányozására kiküldött német központi bizottság március 10-én Berlinben értekezletet tartott, hogy megbeszéljék, milyen úton és módon lehessen a rákbetegség leküzdésére a kormány, az orvosi kar, a sajtó és a nagy közönség érdeklődését felkelteni. Orth titkos tanácsos bevezető szavaiban rámutatott arra, hogy jelenleg a rák kezelésének egyedüli sikeres módja: az operáció. Az operáció sikerességéhez feltétlenül szükséges, hogy a betegség idejekorán felismertessék. A baj korai felismerése végett az orvosi karnak és a nagy közönségnek egymás kezére kell dolgoznia.

A bizottság a korai diagnózis legjobb módjának megállapítására és leírására díjat tűzött ki, egyúttal Berlinben két intézetet létesített, amelyekben a rákgyanus betegek díjmentesen vizsgálják meg. További ilyen intézetek létesítéséhez szükséges pénzt nyilvános gyűjtés útján fogják előteremteni. A rákelleni küzdelem szervezésének módjára nézve érdekes javaslatokat tett Winter tanár, akinek e téren bőséges tapasztalatai vannak. Az indítvány főbb pontjai a következők: 1. Hivja fel a bizottság a főiskolák tanárait, hogy az orvosi szaklapokba a rákbetegségről cikkeket irjanak vagy munkatársaikkal irassanak? Küldjön a bizottság minden orvosnak ismertető iratokat, vagy keresse meg az államot ennek elvállalása iránt. 3. Keresse meg a bizottság a kormányt, hogy az ápolószemélyzetet a kérdéstről oktassa ki, a bábáknak pedig tartasson a járásorvosok által kurzusokat. 4. A nagy közönség felvilágosítása céljából képezzen ki a bizottság jó előadókat. 5. Helyezzen a napilapokba ismertető közleményeket és híreket. 6. Keresse meg a kormányt, hogy vegyen fel körözüvényeibe rákot ismertető közleményeket. 7. Végül juttassanak a hatóság segítségével minden vidéki háztartásnak egy röpcédulát. A Blumm titkos tanácsos által megnyitott vitában általánosságban helyeselték Winter professzor indítványait. Utaltak arra, hogy a mozgalomnak be kell hatolnia a szegényebb néposztályok közé és hogy e célból igénybe kell venni a munkás szervezeteket és a betegsegélyző pénztárakat. Általánosan az volt a véleménye, hogy a bizottságnak többször kell értekezletet tartani az orvosokkal, hatóságokkal és sajtóval, hogy a különböző vélemények összevetésével megtalálják a legjobb módot a rák leküzdésére.

Orvosi vizsgálat az angoi iskolákban. Angliában és Walesben 1907 óta megteremtették törvényes előfeltételét annak, hogy a vidéki iskolai hatóságok az összes iskolás gyerekek iskolaorvosi megvizsgálását és az iskolaegészségügyi rendszabályokat keresztülvihessék. Az iskolaügyi tanács legelső orvosi tisztviselőjének, dr. Newmannek jelentése szerint, 1909 óta 327 vidéki hatóság 986 iskolaorvost alkalmazott, ezek közül 73 nőt. Azonkívül 289 ápolónő is alkalmaztatott beteg gyermekek további gyógykezelésére. A jelentés évében Angliában és Walesben összesen 139.700 gyermek került vizsgálat alá. 10%-nál szembetegséget állapítottak meg, 5%-nál rossz hallást, 20—40%-nál fogbetegségeket és 40%-nál tisztátalanságot. A vidéki hatóságok mindinkább iskolai klinikák alapítására térnek át. A jelentés általánosságban megállapítja, hogy a törvény életbeléptetése óta letelt 2 esztendő óta a gyermekek egészségének védelme a hatóságok belátása, önkéntes segítőmunkások tevékenysége és az adózók áldozatkészsége folytán nagy lépéseket tett előre.

Fogápolás az iskolákban. Hamburg város tanácsa a polgárság kérelmére a fogápolásnak az iskolába való bevezetésének tanulmányozására egy bizottságot küldött ki. A bizottság az 1909 iskola orvosi vizsgálatok eredményét vette kiindulási alapul. Ezek szerint az 1909/10. tanévben megvizsgált 55.345 népiskolai tanuló közül 9.405-nél, azaz 17%-nál a fogak állapota rossz volt, 33.611-nél, azaz 60·7%-nál közepes és 12.329-nél, azaz 22·3%-nál jó. Minthogy a népiskolai tanulók összlétszáma az 1909/10. tanévben 107.059 volt, 18.000-re tehető azon tanulók száma, akiknek fogazata kimondottan rossz volt. Ezen eredmény kapcsán a bizottság megjegyzi, hogy jelenleg az állapotok éppen olyan rosszak, mint évekkkel ezelőtt voltak, de most alapos kilátás van egy fogpoliklinika létesítésére, amelynek jótékony hatása iránt senkinek sem lehet kétsége. A cselédbetegsegélyző pénztár hajlandó arra, hogy az ujonnan berendezett fogklinikáját iskolás gyermekek kezelésére átengedje. Hajlandó arra is, hogy az iskolaorvosok

által kezelésre utalt gyermekek közül naponta 40 gyermek kezelését magára vállalja. A kezelésért csak az önköltségek térítendőek meg, amelyekre esetenként 1'20 márka van számítva. Ezeket, amennyire csak lehet, a kezelés alá kerülő gyermekek szülei viselnék.

A bizottság azt indítványozta, hogy a szülők által fizetendő díj egységesen 50 pfennigben állapítsák meg és hogy a 70 pfennignyi különbözet, amely illetően minden kezelés esetén előállana, az állam fedezze. A senatus a javaslatot elfogadta, de az államsegélyt egyelőre csak 3 évre szavazta meg, hogy ekkor tájékozást lehessen szerezni a foganatba vett intézkedések eredményéről. A senatus e célokra 8.000 K-nyi pótlék megadására kéri a polgárságot.

Alapítvány a kanadai ifjúság testi nevelésére. Lord Strathcona a kanadai királyi biztos nemrégiben egy a kanadai ügyminiszterhez intézett levelében felajánlotta, hogy a kanadai ifjúságnak az iskolákban való testi és katonai kiképzésének céljára egy 10.000 dollár (50.000 korona) évi jövedelmű alapítványt tesz. Ezt az ajánlatot szíves köszönettel elfogadták és a kanadai alsóház a miniszterelnök indítványára, amelyet az ellenzék is támogatott, egyhangúlag köszönetet szavazott érte Lord Strathconának. Az alapítvány kezelését egy bizottságra bízták, amely a «Strathcona Frust for the encouragment of physical and military training in public schools» nevet fogja viselni. A védnökséget a kanadai kormányzó fogadta el, helyettese pedig a miniszterelnök lesz. Ez a nagyszerű alapítvány, amely körülbelül egy milliónyi tőkének felel meg, a kanadai ifjúságnak nagyon javára lesz.

Figyelemreméltó, hogy még olyan fiatal nép, mint a kanadai, bár jóval kedvezőbb viszonyok közt él, mint a sokkal több nagyvárossal rendelkező és az ipar által életmódjában befolyásolt nyugat-európai népek, szintén érzi a testi nevelés és erősítés szükségét. Kevés ember van, aki Kanada érdekében annyit tett volna mint Strathcona. Ő neki köszönhető az első vasút, amely az Atlanti oceántól a csendes oceánig egész Kanadán végig fut. Amikor vállalkozásába belekezdett, senki sem hitte volna, hogy lehetséges legyen a dolgot hamarosan befejezni. De Sir Donald Schmidt, ahogy akkor még hívták, 5 év alatt befejezéshez juttatta a munkát. Azóta, amint mostani alapítványa is mutatja, még mindig fáradhatlanul dolgozik Kanada felvirágoztatásán.

MUNKÁSBIZTOSÍTÁS.

A magyarországi munkásbiztosítás statisztikája.

II.

A tagjárulékbévételeknek 1901 óta való alakulásáról s az egy-egy tagra eső tagjárulékbévételek nagyságáról az alábbi kis táblázatban adunk számot:

Év	Tagjárulékbévételek koronákban	Egy tagra esik	Év	Tagjárulékbévételek koronákban	Egy tagra esik
1901 . . .	9,202.767	13'80	1905 . . .	11,740.597	15'91
1902 . . .	9,374.085	14'—	1906 . . .	13,234.488	16'72
1903 . . .	10,189.877	14'69	1907 . . .	14,730.653	18'94
1904 . . .	11,006.323	15'30	1908 . . .	20,292.531	22'28

A segélyezési és igazgatási kiadások abszolút összegéről s azoknak egy-egy tagra eső nagyságáról a következő táblázat tájékoztat:

Év	Segélyezési kiadások koronákban	Igazgatási kiadások koronákban	Egy tagra esik segélyezési kiadás	Igazgatási kiadás	Év	Segélyezési kiadások koronákban	Igazgatási kiadások koronákban	Egy tagra esik segélyezési kiadás	Igazgatási kiadás
1901	7,916.445	1,339.276	11'86	2'01	1905	10,370.609	1,696.574	14'05	2'30
1902	8,179.537	1,274.274	12'21	1'90	1906	11,411.629	1,890.781	14'42	2'39
1903	8,974.523	1,289.749	12'94	1'86	1907	13,071.300	2,023'618	16'81	2'60
1904	9,612.419	1,474.106	13'16	2'05	1908	17,277.511	2,881.243	19'31	3'22

A segélyezési kiadások abszolút összege tehát évről-évre fokozatosan emelkedett, különösen nagy mértékben 1907-ben és 1908-ban. Az igazgatási kiadásoknál ugyanezen jelenséggel találkozunk.

A segélyezési kiadásoknak egy tagra eső összege 1906-ig bezárólag nem mutat lényeges változást, ellenben 1907-ben az egy tagra eső összeg az előző évhez képest már 2'4 koronával, 1908-ban pedig ugyancsak 1906-hoz képest közel 5 koronával növekedett. Ez a jelenség is főleg a segélyezési igényeknek az 1907. évi XIX. t.-c. hatása alatt bekövetkezett fokozottabb és pontosabb kielégítésével függ össze s megfelelő ellenértékét találja a fejenkénti járulékbevételeknek főntebb jelzett emelkedésében.

Az egy tagra eső igazgatási kiadások összegénél az utolsó két évben szintén erős emelkedés észlelhető, mert ez években a pénztári tisztviselő-személyzet nagy mértékben szaporodott s illetményeik is a legtöbb pénztárnál emeltettek.

A segélyezési kiadásoknak az egyes segélyezési tételek közt való megoszlását abszolút számokban s a tagjárulékbevételek százalékában ugyancsak 1901-től kezdve a következő számok mutatják:

Év	Táppénz és gyermekágyi segély	Kórházi költség	Gyógyszerek	Temetkezési segély	Orvosok	Egyéb segélyezési kiadások
a) k o r o n á k b a n						
1901 . . .	3,028.993	654.742	2,187.388	322.698	1,594.629	127.993
1902 . . .	3,018.006	752.684	2,243.393	342.709	1,637.755	184.790
1903 . . .	3,322.994	871.477	2,400.497	350.456	1,717.715	311.384
1904 . . .	3,737.682	875.518	2,520.641	574.248	1,787.893	316.437
1905 . . .	4,027.710	951.899	2,655.557	410.440	1,868.392	456.611
1906 . . .	4,440.911	1,116.552	2,985.880	422.473	2,028.659	417.154
1907 . . .	5,460.757	1,118.256	3,413.657	420.446	2,135.775	523.709
1908 . . .	7,912.954	1,261.970	3,407.149	450.480	3,237.230	1,007.728

b) a t a g j á r u l é k b e v é t e l e k s z á z a l é k á b a n

1901 .	32'9	7'1	23'8	3'5	17'3	1'4	1905 .	34'3	8'1	22'6	3'5	15'9	3'9
1902 .	32'2	8'0	23'9	3'7	17'5	2'0	1906 .	33'6	8'4	22'6	3'2	15'3	3'1
1903 .	32'6	8'6	23'6	3'4	16'8	3'0	1907 .	37'1	7'6	23'2	2'8	14'5	3'5
1904 .	33'9	8'0	22'9	3'4	16'2	2'9	1908 .	39'0	6'2	16'8	2'2	15'9	5'0

Ez adatok szerint az összes segélyezési kiadásoknak a tagjárulékokhoz viszonyított aránya a nyolc év folyamán alig mutat változást. Évről-évre a tagjárulékbévételnek mintegy 86—88%-a fordított a segélyezési kiadásokra. Ellenben a részletekben már jelentősebb eltérések vannak. Így a táppénzek és gyermekágyi segélyek aránya, mely 1906-ig bezárólag 32'2 és 34'3 százalék között ingadozott, 1907-ben egyszerre 37'1 százalékra szökött fel, 1908-ban pedig kerek 39'0 százalékot ért el s 6 százalékkal volt magasabb, mint 1901-ben. A kórházi kiadások aránya is 1906-ig bezárólag meglehetősen állandó, míg 1907-ben s még inkább 1908-ban csökkent. Ez a csökkenés azonban nem jelenti egyúttal a kórházi kiadások abszolút összegének csökkenését is — mert abszolút összegben a kórházi kiadások is emelkedtek — hanem csupán azt jelzi, hogy a tagjárulékbévétel növekedése sokkal nagyobb arányú volt, mint a kórházi kiadásoké. Ily értelmű csökkenést látunk 1908-ban a gyógyszerkiadások arányszámánál is, mely a korábbi években 22'6 és 23'8 százalék között mozogván, 1908-ban egyszerre 16'8 százalékra süllyedt le. Az orvosi díjak arányszáma 1907-ig bezárólag inkább csökkenő irányzatot mutat, melyet csak 1908-ban váltott föl ismét erős emelkedés, főleg annak következtében, mert az orvosok illetményeit 1908-ban a legtöbb pénztár igen jelentékenyen emelte. Végül az egyéb segélyezési kiadások arányszáma különösen 1908-ban egyszerre igen nagy emelkedést tüntet föl, ami főleg az erősen megnövekedett fürdő- és szanatóriumi költségekben leli magyarázatát.

Befejezésül felemlítjük, hogy 1895-től 1908-ig bezárólag (a korábbi évekről adataink nincsenek), tehát 14 év alatt a magyar pénztárak összes tagjárulékbévételé 149,907.994 koronát tett, mely összeghez 1907 július 1-ig a munkások saját filléreikből kétharmadrészben, azontul fele összegben járultak, míg a munkaadók részesedése ugyancsak 1907 július 1-ig egy-

harmadrész, azontul 50%. Ugyanezen 14 éves időszak alatt a pénztárak összesen 21,090.641 koronát adtak ki igazgatási költségekre s 129,269.454 koronát tagjaik betegsegélyezésére.

Gyáriparosok a munkásbiztosításról. A M. Gy. O. Sz. április 23-án megtartott közgyűlésén, a munkásbiztosítás reformját is tárgyalták. Hegedüs Loránd indítványára a közgyűlés következőleg határozott: »A Magyar Gyáriparosok Országos Szövetségének közgyűlése a magyar ipar érdekében halasztatlannak tartja a munkások baleset- és betegsegélyezéséről szóló 1907. évi XIX. törvénycikk reformját s ezért megbizta az igazgatóságot, hogy egy törvényjavaslat-tervezetet dolgozzon ki és terjesszen fel a kereskedelemügyi magyar királyi kormányhoz. A szövetség az 1907. évi törvénynek a legfőbb hibáját az elszigetelt centralizációban, a bonyolult hatáskörökben és az egyes helyi és vállalati pénztárak pénzügyi autonómiájának megfojtásában látja. A közgyűlés szükségesnek tartja, hogy a kerületi és vállalati pénztárak autonómiájának kibővítésével mindegyik pénztár önmagának takarékoskodhassék, önmaga rendelkezessék járulékszázalékainak megállapítása, igazgatásának költségei és az általa megtakarított összegek munkásjóléti felhasználása felett. A vállalati pénztárak létesítése megkönnyíttessék és azok közhasznú működése elősegíttessék. A balesetbiztosítás tekintetében a járadékok gyors és szakszerű elintézése érvényesüljön. Az igazgatási fórumok apasztandók, működési körük világosan körülírandó. A szövetség az ezen alapelven felépülő reformot sürgősnek tartja, mert a munkásbiztosítás növekvő pénzügyi és adminisztratív bonyodalmai nemcsak a munkások emberbaráti ellátásának helyes keresztülvitelét veszélyeztetik, hanem mert az ipar fejlődését is határozottan gátolják.«

A mezőgazdasági munkások és cselédek biztosításáról nem sok szó esett a képviselőházban a most lefolyt földművelésügyi költségvetés tárgyalása alatt. Mindössze *Huszár Károly* emlékezett meg e kérdésről előterjesztett határozati javaslatában, melyben azt kívánja: a kormány vegye sürgősen revízió alá a mezőgazdasági munkás- és cselédpénztárt és igyekezzék azt a *modern követelményeknek* megfelelően átalakítani. Hír szerint a revízióra vonatkozó törvényjavaslat a minisztériumban már készen van.

Az osztrák-magyar balesetbiztosítási egyezmény mielőbbi megkötését sürgette a budapesti kereskedelmi és iparkamara legutóbb a kereskedelemügyi miniszterhez intézett felterjesztésében. Ezuttal az új osztrák törvényjavaslatra való tekintettel kérte, hogy a miniszter hasson oda, hogy e törvénynek a magyar honosokra vonatkozó rendelkezései megfelelőleg alkottassanak meg. A budapesti kamara ugyanilyen értelemben a bécsi társkamarához is átiratot intézett.

Az orvoskérdés ügyében a Munkásbiztosítási Közlöny 17. száma a 643. oldalon az állami hivatal 5.093. számú rendeletét közli, mely polemizál s részben megsemmisíti az országos pénztár elnökségének »nem mindenben tárgyilagossá« határozatát. Ezt a köriratot ugyancsak a Munkásbiztosítási Közlöny 17. száma közli a 655. oldalon. Ebben az országos pénztár elnöksége hosszasan indokolja az orvoskérdésben foglalt álláspontjának helyességét, különösen a nyugdíjintézetbe való belépést és illetve a kérdéssel összefüggésben azt tárgyalja, hogy a nyugdíjintézet alapszabályainak jóváhagyása nem az állami hivatal joga, az állami hivatal csupán a közgyűlésnek a hozzájárulásra vonatkozó határozatára nézve illeti jóváhagyási jog. Az állami hivatal rendelete viszont a nyugdíjintézeti szabályoknak, mint az alapszabályok integráns részeinek jóváhagyását saját hatáskörébe tartozónak jelenti ki.

A tisztviselőkérdés tárgyában az állami munkásbiztosítási hivatal a Munkásbiztosítási Közlöny április 27-iki számában tudomás és mihez tartás végett közli a szolgálati és fegyelmi szabályzat jóváhagyása alkalmával a győri pénztárhoz intézett rendeletét. A rendelet a győri pénztár által megalkotott szolgálati és fegyelmi szabályzatot jóváhagyta, mert a hivatal által kiadott mintának megfelel és az országos pénztár azon határozatát, melyvel felhívta a pénztárt az illetményszabályzat elkülönítetten leendő megalkotására, megsemmisítette. A hivatal álláspontja az, hogy az illetményszabályzat a szolgálati szabályzat kiegészítő részét képezi s mint ilyen szintén az állami hivatal jóváhagyása alá tartozik. A rendelet többi része az állások szervezésére és a besorozásra vonatkozik.

Az országos pénztár legutóbbi igazgatósági ülése elhatározta, hogy az országos pénztár a drezdai egészségügyi kiállítás megnyitását képviselteti magát. A hivatal azon intézkedése ellen, melylyel a zilahi pénztár önkormányzati szervei helyébe Halmágyi Albertet, Zilah város főjegyzőjét helyettesítette, a kereskedelemügyi miniszterhez panasszal élt. Panasszal fordul a miniszterhez azért is, mert az állami hivatal a gyógyfürdőszerveződések még ez ideig nem hagyta jóvá. Az állami alkalmazottak betegsegélyezési járulékaiknak behajtása tárgyában a pénztáraknak oly értelmű utasítást adott, hogy hagyják a *behajtási lépéseket függőben*, míg a kérdés rendezésére irányuló folyamatban levő tárgyalások be nem fejeztetnek.

Levették a napirendről az elnökség azon előterjesztését, hogy a budapesti kerületi pénztár megfelelő illetmény iránti kérelmével elutasíttassék és figyelmeztessék, hogy amennyiben 3 hónap alatt pénzügyi helyzetét nem tisztázza, az országos pénztár veszi át a pénztár pénzügyi vezetését. Ugyanezen ülésén elhatározta, hogy amennyiben a Magyar Általános Hitelbank az országos pénztárnak újabban nyújtott 600.000 korona folyószámlahitelt, csak további 400.000 K-val volna hajlandó felemelni, másik pénztárhoz fordul újabb folyószámlahitel kieszközlése végett. A Schlick-féle gépgyár vállalati pénztár közgyűlésének az *agykori biztosítás törvényes rendezését* célzó sürgető előterjesztését a legközelebbi közgyűlés elé utalták (?). Végül jóváhagyta az elnökség azon határozatát, mellyel az *ipari betegségek* számára az országos pénztárnál *ambulatorium létesítését* mondta ki.

A budapesti kerületi munkásbiztosító pénztár évi jelentéséből közöljük az alábbi adatokat, a melyekből kitűnik, hogy mennyivel kedvezőtlenebb viszonyok között működnek a magyarországi munkásbiztosító pénztárak a hasonló külföldi, nevezetesen az osztrák és német pénztáraknál. A budapesti kerületi munkásbiztosító pénztár tagjárulék bevétele 1909-ben fejenkint 29'02 K volt. Ezzel szemben a dresdai Ortskrankenkasse hasonló címen 38'48, a leipzig 45'23, a berlini Allgemeine Ortskrankenkasse 45'33 és a müncheni pedig 56'51 K vett be. A Wiener Bezirkskrankenkasse egy-egy tag utáni járulék bevétele kisebb ugyan (25'41 K), a budapesti pénztárénál, ennek ellenében azonban a segélyezési kiadásai is sokkal mérsékeltebbek. A budapesti pénztárnál egy-egy tagra esett:

	1908-ban	1909-ben
	k o r o n a	
táppénz kiadás	17'73	13'03
temetkezési segély	—'81	—'71
gyógyszerköltség	6'30	4'78
kórházi költség	1'97	2'47
orvosi és betegellenőrzési költség	5'18	5'13

A Wiener Bezirkskrankenkassenál ellenben:

	1908-ban	1909-ben
	k o r o n a	
táppénz kiadás	12'—	11'69
temetkezési segély	—'67	—'60
gyógyszerköltség	1'95	1'92
kórházi költség	2'09	2'04
orvosi és betegellenőrzési költség	4'83	4'73

A járulékbevételek arányában a gyógyszerköltségek szintén nagyobbak a budapesti pénztárnál, mint a fentemlített pénztáraknál. Míg a budapesti pénztárnál 1909-ben a járulékbevételek 16'58%-a kellett gyógyszerköltségre, addig a dresdai pénztárnál 13'32, a berlininél 11'45, a leipziginél 11'17, a müncheninél 9'09, a Wiener Bezirkskrankenkassenál pedig 7'57.

Orvosi költségekre fenti pénztárak közül a berlini 11'92, a müncheni 15'05, a wieni 18'59, a dresdai 20'16, a leipzig 21'87, a budapesti pedig 20%-át fizette a járulékbevételeinek. Kórházi költségekre azonban a németországi pénztárak átlag többet fizetnek ki, mint a budapesti, aminek az a magyarázata, hogy a németországi pénztárak modern üdülőtelepek felett rendelkeznek, ahová tagjaikat beutalják. Ezek a magasabb költségek pedig azáltal térülnek meg, hogy ezen üdülőtelepek révén gyorsabban és sikeresebben tudnak a gyógyítás terén eredményeket elérni.

Kórházi költségekre a budapesti pénztár egy-egy tagra eső 2'47 K kiadásával szemben a leipzig 4'50, a dresdai 5'91, az Allgemeine Ortskrankenkasse zu Berlin 6'13 és az Ortskrankenkasse für München 10 K-t adott ki tagonként.

Az egy-egy tagra eső járulékbévétele és segélyezési kiadást szembeállítva, a következő képet nyerjük:

	Befizetett járulék	Kiadott segély 1909. évben korona	A pénztár bev. többlete
Budapest	29'02	26'37	2'65
Wien	25'41	20'98	4'43
Dresden	38'38	33'82	4'56
Leipzig	45'23	41'60	3'63
Berlin	45'33	41'67	3'66
München	56'51	51'74	4'77

Mint látható, az említett pénztáraknál mindenütt több maradt kezelési költségre, mint a budapestinél. A kezelési költségből esett egy-egy tagra a budapesti pénztárnál 3'41 K, a berlininél 3'84, a wieninél 4, a leipziginél 4'10, a müncheninél 4'43, a dresdeninél 5'60. Mindamellett kezelési feleslege volt az összes itt említett pénztáraknak és pedig a wieni pénztárnak 125.203 K, a dresdeninek 160.657, a leipziginak 175.787, a berlininek 261.783 és a müncheninek 277.574 K.

A magyarországi pénztáraknak a külföldiekkel szemben való kedvezőtlen helyzetét mutatja még a taghullámzás és a járulékhátralékok aránya is. A tagok fluktuációja sehol sem oly nagyarányú, mint a budapesti pénztárnál. Mert míg a budapesti pénztárnál az 1909. évben a heti és havi jegyzékeken bejelentett változásokon kívül 446.218 drb bejelentés és 404.136 drb kijelentés vezetett keresztül, addig a csak 25—30.000-rel kisebb taglétszámú bécsi kerületi pénztárnál a be- és kijelentések összes száma 324.427 volt, a budapestivel *hasonló* taglétszámmal bíró bécsi általános munkásbetegsegélyző pénztárnál pedig 223.708 volt az összes be- és kijelentések száma.

A 120 ezer taggal bíró berlini pénztárnál a be- és kijelentések száma 272.684, a dresdeni pénztárnál 112 ezer átlagos taglétszám mellett 355.160, a leipziginél — melynek taglétszáma a budapestivel egyezik — pedig 582.758 volt az összes be- és kijelentések száma.

Hasonló az arány a járulékhátralékoknál is, amit legfeltűnőbben bizonyít az, hogy míg a bécsi kerületi pénztár 10.337 esetben, a dresdeni 8.137 esetben, a leipziginél 9.771 esetben volt kénytelen a járulékokat végrehajtás útján behajtani, addig a budapesti pénztárnál 33.533 esetben kellett a járulékok behajtása végett ehhez a módszerhez folyamodni.

Mindezek az adatok pedig azt bizonyítják, hogy a budapesti kerületi munkásbiztosító pénztár pénzügyi zavarainak oka abban keresendő, hogy a magyar ipar stabilitásának a hiánya következtében sokkal súlyosabb terheket köteles Magyarországon a munkásbiztosítási intézmény viselni, mint Ausztriában vagy Németországban.

A német betegsegélyző pénztárak kongresszusát múlt hó 30-án tartották meg Berlinben. Résztvett 509 Ortskasse, 64 vállalati, 20 ipartestületi, 112 magánegyesületi pénztár és 51 pénztári szövetség, összesen 1.586 küldöttel. E küldöttek mintegy 7 millió tagot képviseltek. A kongresszus tárgyalásaira még visszatérünk, ezuttal csak annyit közlünk, hogy dr. M. Mayer (Frankenthal) referátuma alapján egyhangulag hozta meg határozatát. E szerint a szociális biztosítási javaslatot súlyosan elítélik, noha bizonyos tekintetben kedvező intézkedései is vannak. A javaslat nem fejezi ki azt a haladást, amit a társadalom, főleg a munkásosztály és a középosztályok alsóbb rétegei egy liberális szociálpolitikától várnak. Tiltakoznak a nőknek a bírósági funkciókból való kirekesztése miatt, hogy a javaslat az anyasági és családi biztosítás tekintetében nem elégíti ki a követelményeket. A felsőbb biztosítási hivatalok tanácsában a bürokraták túlsúlyban vannak a munkások és munkaadók kiküldöttei fölött. A mezőgazdasági munkások részére másodrangú biztosítást tervez, a magánegyesületi pénztárakat pedig megszünteti. Különösen határozottan állást foglalt a kongresszus az autonomia megszorítására vonatkozó intézkedések és a pénztári tisztviselők ellen tervezett jogfosztás ellen. Arra kéri tehát a kongresszus a birodalmi gyűlést, hogy korrigálja a javaslatot és alkosson egy valóban nagyszabású szociális reformot. Ellen esetben a kongresszus nem zárkozhatik el attól, hogy inkább a javaslat elvetését követelje, mert az önkormányzat megszorítása által a betegsegélyezésnek további fejlődését, tehát magát a közegészségügyet látja veszélyeztetve.

A kongresszussal egyidejűleg a pénztári tisztviselők országos értekezletet tartottak, amelyben a saját érdekeik ellen irányuló intézkedések ellen protestál-

tak, a következő napon pedig a segélypénztárak (Freie Hilfskassen) tartottak kongresszust, amelyben ugyancsak a törvényjavaslat ellen foglaltak állást. A nagy német munkaadó szövetségek szintén elfogadhatatlannak tartják a kormányjavaslatot, amely ellen immár az összes érdekelték ellenállásra szervezkednek.

Nemzetközi szociális biztosítási értekezlet. A drezdai nemzetközi egészségügyi kiállítás alkalmából f. évi szeptember hó 15. és 16-án nemzetközi szociális biztosítási értekezlet is fog tartatni. Az értekezleten csakis az egyes országokban működő állandó bizottságok, illetve nemzetközi munkásbiztosítási egyesületek tagjai vehetnek részt. Napirendje a következő: 1. A balesetek, ipari és népbetegségek megelőzésére szolgáló rendszabályok, 2. az erre vonatkozó gyógyeljárások módszerei, 3. az állami kényszerbiztosítás és a magánbiztosítás egymást kölcsönösen kiegészítő és tökéletesbítő egybekapcsolása.

Észak-Amerika munkásbiztosítási programja. Mult év novemberében az Unio egyes államainak megbizottaiból, kormányhivatalnokokból és munkaadó szövetségek képviselőiből álló vegyes bizottság tárgyalta a munkásbiztosítás ügyét és megállapodott egy erre vonatkozó programban. E szerint a biztosítás az összes iparágakra kiterjesztendő. Minden baleset — a gondatlanság által okozott is — kártalanítandó. Biztosítás tekintetében az alkalmazottak között nem tehető különbség. A sérült teljes munkaképtelenség esetén munkabérének 50%-át kapja kártalanításul, részleges munkaképtelenség esetén a munkaképesség-csökkenésnek megfelelő hányadot. A kártalanítás összege azonban heti 5 dollárnál kevesebb s 10 dollárnál több nem lehet. A kártalanítás legfeljebb csak 300 héten át fizetendő úgy a sérültnek, mint a halálos balesetek után a hozzátartozóknak. A hozzátartozók az elhunyt munkabérének 25—60 százalékát kapják kártalanításul, aszerint, hogy csak özvegy, avagy egy vagy több gyermek maradt az elhunyt után. A maximum azonban itt is heti 10 dollár, a minimum 5 dollár. Ha az elhunyt, balesetet szenvedettnek nincsenek hozzátartozói, a biztosítás a betegségéből felmerült költségeket s a temetés költségeit fedezi 200 dollár erejéig.

A táppénz 2 heti várakozási idő után jár, gyógykezelés vagy kórházi ápolás azonban ezen két hét alatt is nyújtandó 100 dollár erejéig.

A biztosítottak oly hozzátartozói, kik más állam területén laknak (az Unióban), úgyszintén törvénytelen gyermekek részére, nem nyújtandó kártalanítás.

A költségekhez a munkások nem járulnak hozzá.

A biztosítási szervezetre vonatkozólag nem történt megállapodás, megjegyzendő azonban, hogy a munkaadók nemzeti szövetsége némi eltérésekkel, a német balesetbiztosítási szervezet mellett foglalt állást.

Hogy a kötelező biztosítás eszméje mennyire terjedt már Amerikában, mutatja egyébként az is, hogy New-Yorkban a magánbiztosító társaságok irodát létesítettek, melynek célja a balesetbiztosításra vonatkozó adatokat összegyűjteni, a baleset védelmet előmozdítani, a gyűjtött tapasztalatokat a társaságokkal közölni s egymás között kicserélni s odahatni, hogy a létesítendő kötelező biztosítás a magántársaságokra ruháztassék.

Fontos jelenség még erre vonatkozólag az is, hogy a köztársaság elnöke a törvényhozáshoz intézett üzenetében a nemzetközi szociális biztosítás 1913-ban tartandó kongresszusát Washingtonban javasolja meghívni s ennek a költségeire 10.000 dollár megszavazását kéri.

Munkanélküliség elleni biztosítás Angliában és Szerbiában. Az angol kormány már betérjesztette a parlamentben az előre jelzett munkanélküliség elleni biztosítási javaslatot. Erről még részletesen fogunk írni.

A szerb kormány szintén javaslatot szándékozik a parlament elé terjeszteni a munkanélküliség elleni biztosításra vonatkozólag, melyet még ez év végéig törvényerőre is kíván emelni. A javaslat a kötelező biztosítás alapján áll s állami hozzájárulást is tervez a munkások által fizetendő járulékhöz. A munkanélküli segély összege heti 12—18 koronára van számítva. A segély hathavi járulékfizetés után lenne folyósítandó.

Az orosz birodalmi дума a munkásbaleset biztosítási törvényjavaslatot tárgyalta legutóbbi ülésén. Az előadó kijelenti, hogy a kormány célja a Németországban bevált intézmény életrekeltése Oroszországban.

MUNKÁSVÉDELEM.

A munkanélküliség elleni küzdelem nemzetközi egyesülete, amelyet tudvalevőleg az 1911. évi szeptember havában tartott nemzetközi értekezlet hívott életbe, igen gyors léptekkel halad előre a megerősödés útján. A Gentben székelő nemzetközi titkárság legutolsó jelentése szerint a 23 államból gyűlekező tagok száma máris 426-ot ért el, bár eddig a taggyűjtés a legtöbb országban csak a párisi értekezlet tagjaira szorítkozott és a nemzetközi bizottságok, illetve egyesületek nagyrészt még meg sem alakultak. Számos kormány, tartomány, nagyváros, egyéb közhatalóság munkaadó- és munkásszervezet, tudományos és emberbaráti egyesület jelentette be csatlakozását. A kormányok közül eddig a következők csatlakoztak: Dánia, Olaszország, Uj-Dél-Wales, Elzász-Lotharingia, Luxemburg, Baden, Genf és Luzern kantonok. Tagságukat bejelentették továbbá a következő városok: Budapest, Róma, Christiania, Amsterdam, Lüttich, München, Düsseldorf, Frankfurt/a. Main, Köln, Charlottenburg, Le Havre, Gent, St.-Gallen, Luxemburg, Helsingfors stb. Számos munkanélküliség ellen biztosító községi pénztár, munkaközvetítő-központ és egyéb szociálpolitikai intézet lépett már a tagok sorába:

A nemzetközi iroda a múlt hó 10-én Párisban tartotta ülését Léon Bourgeois volt francia miniszterelnök elnöklete alatt. A napirend legfontosabb pontja a nemzetközi bizottság legközelebbi összejövetelének és napirendjének megállapítása volt. A bizottság ezt az ülést Gentben szeptember hó 1-én és 2-án tartja meg, különös tekintettel arra is, hogy a Nemzetközi Statisztikai Hivatal ez évi ülését szeptember 4-7-ike között Hága—Amsterdamban fogja tartani. A nemzetközi iroda múlt havi ülésének egyéb tárgyai voltak még: pénzügyi kérdések, tagfelvételek, a nemzeti szakosztályok megalakulásának előzetes jóváhagyása, egy amunkanélküliség kérdésével behatóan foglalkozó nemzetközi szemlének közeli megindítása (Max Lazard—Páris szerkesztésével »Bulletin internationale du Chomage« címen), végül az egyesület központi könyvtárának és archivumának az ügye. Az egyesület főtitkára Louis Varlez e célra már mintegy ezer a munkanélküliség kérdésével foglalkozó könyvet és több ezer levéltári adalékot ajánlott fel. Ennek az anyagnak az osztályozása és katalogizálása most van folyamatban és e munkálatot szeptemberben fogják közzétenni. Most jelent meg a párisi értekezlet jegyzőkönyve is, amelyre legközelebb visszatérünk.

Abban a friss és lendületes szervező munkában, amelyről a fenti adatok tanuskodnak, Magyarország a kérdésnek nemzeti fontosságához mértén vette ki részét. A nemzetközi egyesületnek magyar szakosztálya csak 1911 január végén alakult meg Földes Béla egyet. tanár elnöklete alatt. A nemzetközi egyesületnek 28 magyar tagja van, jóllehet az egyes tagoknak széles körökben való gyűjtését még meg sem kezdtük. Evvel a számmal a 21 állam között, amely eddig tagokat szolgáltatott, az ötödik helyet foglaljuk el és közvetlenül Németország után és messze Ausztria előtt (12 tag) következünk. A szociális érdeklődésünknek ezt a nemzetközileg dokumentált jelenségét különösen örvendetessé teszi a magyar testületi tagoknak komoly súlya és pártközi jellege. Budapest székesfőváros, az Állami Munkásbiztosító Hivatal, az Országos Munkásbiztosító Pénztár, a Budapesti kerületi pénztár, a Társadalmi Múzeum, az Országos Iparegyesület, a Magyarországi Szakszervezeti Tanács, a Magántisztviselők Országos Szövetsége stb. csatlakoztak eddig a munkanélküliség elleni küzdelem hadseregéhez. Az egyéni tagok túlnyomólag a párisi konferencia volt tagjai, a minisztériumok és a szakkörök képviselői. A magyar bizottság tudvalevőleg elfogadta már a megalakítandó magyar egyesületnek az alapszabálytervezetét, amelyet német és francia fordításban több példányban megküldöttünk a nemzetközi központnak is. A központi titkárság a nemzetközi iroda legutolsó ülésén már bemutatta e tervezetet, ahol semmiféle kifogást nem keltett. Így a nemzetközi bizottságnak is aligha lesz a tervezet ellen észrevétele.

Mihelyt az alapszabályok tekintetében a nemzetközi egyesülettel a formális megállapodás megtörtént, a magyar egyesület meg fog alakulni és annak érdekében az összes érdekelt hatóságok, egyesületek és egyének körében széles körű taggyűjtést indítunk meg. A munkanélküliség kérdése minden kapitalisztikus államban a szociális kérdés legmélyebb gyökereit érintő probléma. De talán nincs ma európai ország, ahol annyira égető és fontos, mint hazánkban. A kivándorlás, a depopuláció és társadalmi inségünk számos más megnyilvánulása a munkanélküliségre vezethető vissza. Ezt a társadalmi betegséget minden oldalról megvilágítani, ellenszereit nevezetesen a nemzeti munkapiac megszervezésének,

a munkanélküliek munkával és pénzeszközökkel való támogatásának kérdését tanulmányozni, a szegényügyet a mai silány rendszeréből kiemelni, az idevágó állami és városi rendszabályokat előkészíteni és állandóan sürgetni, oly nagy munkafeladatot jelent nálunk is, hogy teljesen megokolja és megkívánja egy külön egyesület állandó és rendszeres munkáját. Magyarország ma a nemzetközileg jelentkező munkanélküliségnek egyik legmélyebb medencéje. Nemcsak nemzeti, de összemberiségi szempontból is érdemes munkát végez tehát mindenki, aki e baj leküzdése körül a maga parányi részét teljesíti.

A munkanélküliség elleni küzdelem nemzetközi egyesületének tagdíja egyéni tagok számára 10 frank, egyesületek számára 25 frank, közhatóságok számára pedig 50 frank. Belépési nyilatkozatokat Dr. Ferenczi Imre (VI., Városház-u. 16.), a nemzetközi bizottság magyarországi képviselője fogad el. F. I.

Nyolc órai zárás Budapesten. Az utcák sarkán nagy sárga plakát hirdeti, hogy Budapesten az üzletek ezentúl este 8 órakor zárandók be, csak az élelmiszer árúsító üzleteket szabad 1/29-ig nyitva tartani. Az irodai személyzetnek sem szabad tovább dolgozni, mint 8 óráig. Kivételt a szombat este és karácsony előtti hét képez, mikor is az üzletek 9 óráig tarthatók nyitva. A plakát czime az, hogy: »Hirdetmény«, a második sorban nagy betűvel nyomva áll, hogy »Budapest székesfőváros polgármestere«. Az olvasó így első látásra azt hinné, hogy a hatóság rendelte el a 8 órai zárást. A beavatottak tudják, hogy a hirdetmény aztán úgy folytatja, hogy a polgármester meghívására összeggyült érdekképviselet, a kereskedők és alkalmazottaik egyesületei határozták el, hogy ilyenformán foglalnak állást a 8 órai zárás mellett, hivatkozva a közös nagy szociális, egészségügyi és munkásvédelmi érdekekre, melyeket ez az intézkedés szolgálni hivatva van. A hirdetmény a közönséget is felhívja, hogy kényelemszeretetével ne nehezítse meg a kereskedőknek elhatározásuk keresztülvitelét. Az a nagyon tiszteltetreméltó szándék, mely az egész akció kezdeményezésében és vezetésében megnyilvánult, nagyra becsülendő. Nagyra becsülendő az elért eredmény is. De nem merjük hinni, hogy e nagyon fontos kérdés gyökeres megoldása ezen az úgynevezett »társadalmi úton« lehető volna és hogy ne kerülne majd a sor mégis hatósági intézkedésre is.

Szabályzat celluloid-robbanás meggátlására. A newyorki súlyos celluloid-katasztrófa, melynek alkalmából oly sok munkás vesztette életét, Bécsben nem történhetnék meg. Egy 1908-ból származó szabályzat előírja, hogy csak tűzbiztos, boltíves helyiségben szabad celluloid-műhelyt elhelyezni és minden helyiségből több kijárat kell, hogy vezessen a szabadba. A tűzhelynek külön helyiségben kell lennie és a világítás nem lehet közvetlen. Villamos izzótestekre kettős üvegburkot kell tenni. Az összes celluloid-üzemeket félévenként kell felülvizsgálni tűzbiztonság szempontjából. Múlt évben Erdélyben volt nálunk celluloid-robbanás, az idén egy kisebb arányú Budapesten egy ó-utcai telepen. Az üzem nagy veszélyességére való tekintettel szigorúan kellene gondoskodni az óvszabályok betartásáról. Az ipar különben már oly celluloid-fajok birtokában is van, melyek tűzállóak, vagy legalább nem tűzveszélyesek. Ha ezek olcsóbbak lesznek, mint amilyenek most, remélhetőleg oly gyorsan fognak elterjedni, hogy a newyorkihoz hasonló borzalmas katasztrófák, ahol egész házóriás égett ki, elkerülhetők lesznek.

Munkások védelme az olvasztótégelyekből áramló hőség és az öntőgázok ellen. Az obersprei kábelművekhez tartozó egyik sárgaréz-öntőde nagyon szellemes újítást létesített, hogy munkásait megvédje ipari foglalkozásuk káros következményeitől. A munkások nem cipelik ezentúl az izzó olvasztó-tégelyeket az öntőformákhoz, hanem a tégelyeknek fix helyük van, beléjük jön az olvasztott érc és a formákat sineken tolják oda a tégelyekhez, ezeket aztán egyszerűen átbillentik és tartalmuk így ömlik a formába. A ki járt ilyen fémöntő műhelyben, jól emlékszik arra a ciklopi munkára emlékeztető látványra, mint cipeli a munkás a fénylő, izzó fémet, annak hőségétől gyötörve, a fém mérges gázait lélegezve be, súlyos égéseknek könnyen kitéve. Az új rendszer e veszélyeket nem tünteti el, de csökkenti őket. A tégelyek kiürítése messziről automatikusan történik, a fémgőzöket és a gázokat erős ventilátorok szíjják el. Mivel az iparban nagyon elterjedt műveletről van szó, az újítás fontossága szembeszökő.

Az angol bányatörvény revíziója. Az angol alsóház nemrég fogadta el második olvasásban a bányatörvény revíziójára vonatkozó javaslatot. Az új tör-

vény az 1887. évi régi bányatörvény továbbfejlesztése. A 8 órás munkaidő és a mérlegelés ellenőrzésére vonatkozó törvényeket azonban érintetlenül hagyja.

Nagy súlyt helyez az új törvény a balesetek elhárítását célzó intézkedésekre, minthogy éppen az előbbi évek borzalmas katasztrófái nyomán támadt sürgető mozgalomnak az eredménye ez a törvény. A munkások szállításánál előforduló balesetek megakadályozására elrendeli a szállítóműveknél használatos technikai berendezések, fékezők, sebességmérők javítását, a kötelek időnkénti ellenőrzését. Anyagot és szerszámot nem szabad a le- és felszállás alkalmával szállítani.

A tárnákban szállítóokocsi és az oldalfalak között megfelelő területet kell szabadon hagyni, úgyszintén kellő számú menedékhelyről kell gondoskodni. A szállítási úton kívül minden tárnának még egy külön kijáróval kell bírnia. Új bányáknál külön aknákat kell nyitni a szénszállításra és a személyzet szállítására. Ha szükséges, régi bányáknál is megkövetelheti ezt a bányahatóság. A felügyelőknek szigorúbb vizsgát kell letenni s nem szabad őket munkával túlhalmozni. A lelógó széntömegeket mindenütt alá kell támasztani.

Rendelkezések vannak a fúrómunkáknál, robbantásoknál követendő eljárásokra, a robbantóanyagok elhelyezésére és a biztonsági lámpákra vonatkozólag. A bányalégrobbanások elkerülése céljából jobb szellőztetést és öntözést rendel el. Elrendeli végül, hogy minden bányában mosdókészülékeknek kell lenni, melyeket kötelesek a munkások használni. Gyermekek alkalmazása a föld felett 13, a föld alatt 14 éves koruk előtt tilos.

A fontosabb bánya-munkásvédelmi intézkedések a nagyobb német szövetséges államokban. A porosz bányatörvény (1909.) újabb rendelkezései közül fontos a »kocsinullázás« tilalma. Nem szabad ezentúl eléggé és előírás szerint megrakott kocsit a bérkiszámításnál levonásba hozni. A nem teljesen megrakott kocsi előírás szerinti tartalma is felszámítandó. A megmérésnél a munkások által választott bizalmi férfi jelen lehet és ő ellenőrzi a bérlevonást is. A bizalmi férfi bérvesztését a munkások fedezik.

Az egy hónapban egy munkásra kirótt pénzbüntetés összege 5 márkánál magasabb nem lehet és ezek a büntetéspénzek mindig valamilyen munkásjóléti pénztár támogatására fordítandók. — Az 1909. törvény állapítja meg a munkásbizottságok és munkásbizalmi férfiak szerepét is.

A bizottság közreműködik a kocsik előírásellenes vagy nem elégséges megrakódásának ellenőrzésénél, a büntetéspénzek felhasználásának ellenőrzésénél, a munkarend megállapításánál, ő közvetíti, továbbítja a munkások panaszait. Ő utasítja a bizalmi férfiakat, hogy rendszeres ellenőrző útjaikat tegyék meg és külön ellenőrző szemléket rendelhet el. A bizalmi férfinak jogában áll osztályát kétszer havonta megsemlélni, a bányahatóság hivatalnokát ellenőrző leszállásainál elkísérni, a balesetek megvizsgálásában részt vehet, dolgokról, körülményekről, melyek a munkások egészségét vagy életbiztonságát veszélyeztetik, haladéktalanul tartozik jelentést tenni. A bérvesztését a bizalmi férfinak a bányatulajdonos téríti meg, kivéve azt az esetet, midőn maga a munkásbizottság rendelte el a szemlét.

A munkaidőre vonatkozólag az 1905-ről kelt törvény elrendeli, hogy a le- és felszállás $\frac{1}{2}$ órás időnél többet nem vehet igénybe. Oly helyeken, hol a hőmérséklet $+ 28^{\circ}$ Celsiusnál több, a napi munkaidő 6 óránál hosszabb nem lehet.

Bajorország 1910 augusztus 17-én hozott törvénnyel módosította bányatörvényét. Ez nagyjában egyezik a porosz törvénnyel. A lényegesebb eltérések: hogy már 20 munkásnál többet foglalkoztató üzemekben kell a munkásbizottságot szervezni, míg Poroszországban csak 100 munkást számláló üzemre kötelező a bizottság. Poroszországban e bizottság választásánál a proporciónális választás meg van engedve, Bajorországban kötelező.

Szászországban 1910 június 6-án kelt a bányatörvény legújabb módosítása. Ez is nagyjában egyezik a porosz és bajor törvénnyel. Itt 50 munkást számláló bányában kell munkásbizottságot alakítani. Tagjainak legalább 25 éveseknek kell lenniök. A bizalmi férfiak választása titkos.

Elszász-Lotharingiában 1909 december 8-án módosították a régi bányatörvényt. Az 1905-iki porosz törvény rendelkezéseit veszi át.

Az eltérések lényegtelenek, 50 munkást alkalmazó üzemben már kötelező a munkásbizottság választása. Ha a munkások 20%-a idegen nyelvű, a munkarend nekik anyanyelvükben szolgáltatandó ki. Bizalmi férfi itt még nincs.

Bányász mentőkocsi Amerikában. Amerikában a bányászserencsétlenség folytán elhalt bányászok száma ijesztően nagy. Európában 1909-ben ezer bányamunkás közül kettő halt meg baleset folytán, Amerikában minden ezer közül öt. Ezt részben az is okozza, hogy az amerikai mentőkészülékek nagyon

hiányosak voltak eddig. Az Egyesült-Államok bányahivatala most 6 vasuti kocsi szerelt fel a mentés céljaira. Minden kocsihoz tapasztalt, a mentés terén begyakorolt bányászok, egy sebész és egy bányamérnök vannak beosztva. A kocsik a nagy szénterületek főállomásán vannak elhelyezve: Rock Springs, (Wyoming) Billings, (Montana) Salt Lake City, (Utah) Urbana, (Illinois) Kounville (Tennessee) és Pittsburg (Pennsylvania) ezek az állomáshelyek. Ha baleset fordul elő, sürgőnyileg vagy telefon útján rendelik oda a kocsit. Amikor a kocsi elfoglalva nincs, bányáról bányára megy és tartalmáról előadást tartanak a bányászoknak, kitartják őket a mentőkészülékek használatára. De tanítják a munkásokat arra is, miként kell a baleseteket elhárítani, miként kell a robbantó anyagokkal, villamos felszereléssel bánni. Egy kocsi tartalma 8 élenysüveg, élenytartályok, 12 biztonsági lámpa, egy telefon 800 m. dróttal, újraélesztő készülékek, sebek ellátására szükséges berendezés stb. A kocsiban van egy a légtől elzárható rekesz, melyben az emberek az élenysüveg használatában gyakorolhatják magukat. Az nagyon fontos, mert az élenysüveg segítségével mérges gázokkal telt bányában is járhat a mentő és teljesítheti életmentő hívását.

Munkásvédelmi muzeum Londonban. Az angol belügyminiszter bejelentette az alsóház március 26-iki ülésén, hogy a balesetek elhárítására szolgáló berendezések és védőkészülékek bemutatására szolgáló állandó muzeumot létesít a kormány Londonban. A muzeum célja, hogy munkás és munkaadó egyaránt tájékozódást szerezhessen azokról a legújabb és legjobb berendezésekről, melyek a munkás életét és egészségét vannak hivatva biztosítani a gyári és más ipari munka és a bányamunka veszélyeivel szemben. A muzeum költségeit már fel is vették a költségvetésbe.

Francia vasutasok nyugdíjbiztosítása. A vasutasok sztrájkja ellen irányuló törvényjavaslatokkal egyidejűleg a vasutasok nyugdíjbiztosításáról szóló 1909. július 21-i törvény pótlására vonatkozó javaslatot is terjesztett a francia kormány a kamara elé. Ez a javaslat az említett törvénynek a régebbi alkalmazottakra vonatkozó hátrányos rendelkezéseit javítja meg. Eszerint azon alkalmazottak nyugdíja, kik eddig nem voltak valamely biztosító pénztárnak a tagjai, az összes szolgálati éveik szerint számított átlagos keresetük $\frac{1}{80}$ -ad részében azoké, akik valamely pénztárhoz tartoznak, a pénztári tagság előtti évek átlagos keresetének $\frac{1}{80}$, s azóta eltelt szolgálati évek $\frac{1}{80}$ -ában állapítatik meg.

A vasuti munkások védelme. Köztudomású dolog, hogy a vasuti kocsik csatolása alkalmával igen sok baleset történik. Már régóta igyekeznek ezen olyképpen segíteni, hogy a vasuti kocsik önműködő csatolását biztosítsák. Eddig azonban a fő baj e téren az, hogy nem igen akadt még olyan találmány, amely elég egyszerűen és elég gyorsan volna képes ezt az egyébként életveszélyes munkát önműködőleg elvégezni. A nemzetközi munkásügyi hivatal érdekes adatgyűjtést rendezett az 1910. évben arra vonatkozólag, hogy mily számban fordulnak elő a vasuti kocsik csatolásával kapcsolatos balesetek. Sajnos, az új adatok beszolgáltatása iránti felhívása nem járt minden országban sikerrel; mindazonáltal így is érdekes anyag birtokába jutottunk. Németországot illetőleg megállapította ez az adatgyűjtés, hogy az 1901-től 1908-ig terjedő években átlag 85 haláleset és 188 sebesülés fordult elő évenként, úgy hogy az emelkedés a haláleseteket tekintve ez idő alatt 22%, a sebesüléseknél pedig 51%, mivel szemben a vasuti szolgálat intenzitása, a teherkocsik számát tekintve, 27%-al emelkedett csak. Dániában 1904-től 1908-ig összesen 135 baleset következett be a vasuti kocsik csatolása alkalmával, melyek közül 7 halálos kimenetelű volt. Igen érdekesek az Északamerikai Egyesült-Államokra vonatkozó adatok. Itt ugyanis 1893 március hó 2-án törvényt hoztak, amelynek értelmében 1898 január 1-étől kezdve kötelező a vasuti kocsik önműködő csatolásának a keresztülvitele. A gyűjtött adatok tényleg azt mutatják, hogy a vasuti forgalom óriási növekedése dacára a vonatszemélyzetből 100 egyénre eső baleseteknek a száma az új törvény érvénye óta jelentékenyen alászállt. 1895-től 1898-ig 18 és 15 körül ingadozott a halálos balesetek és 41—34 között az egyéb balesetek száma, amivel szemben fokozatosan 1908-ig 10·7-re szállt alá a halálos balesetek száma, sőt a sebesülések száma az előbbi magasságából 8·2 súlyedtt. Igen tanulságosan mutatja ez, hogy a vasuti kocsik önműködő csatolásának a keresztülvitele mennyi emberéletet mentene meg és mennyi sok bajt háríthatna el. A vasuti forgalom nemzetközi jellegére való tekintettel azonban ezt az újítást tényleg csak nemzetközi akciótól várhatjuk.

A törvénytelen anya védelme. A legtöbb törvénytelen anya a cselédek sorából kerül ki. Hogy milyen a legtöbb esetben e szerencsétlen anyák, milyen

a gyermekük sorsa, azt bővebben kifejtteni e helyen felesleges. Mégis alig történik valami az állam vagy a társadalom részéről ez anyák érdekében. Annál feltűnőbb, hogy a német nyilvános, hivatalos jogvédelmi irodák újabb időben nagyobb figyelmet kezdenek fordítani a törvénytelen anyák védelmére. Igaz, hogy elsősorban a törvénytelen gyermek érdekében fejtenek ki tevékenységet az irodák, engedve annak az eszmeáramlatnak, mely a gyermek védelmét elsőrendű hatósági feladatnak minősíti. De mert a gyermekre is fontos, hogy az anya gondtalanabbá, szabadabbá tétessék, kutatják az irodák a természetes apát már a szülés előtt, segítségére vannak az anyának, hogy a gyermek apja már a szülés előtt kényszeríttessék arra, hogy fizessen. és járuljon hozzá az anya eltartásához. Az anyákat az orvosok, bábák és szülészeti intézetek útján kell figyelmessé tenni arra, hogy jogukat a gyermek apjával szemben idejében érvényesítsék. Az apák rendszeren nem gazdagok vagy vagyontalanok. Csak akkor hoznak össze annyit a keresetükből, hogy gyermeküket és anyját támogathatják, ha erre erélyesen reáköny-szeríttetnek.

Agrárkérdés és a munkásjólét kérdése szoros viszonyban áll egymással. E viszony kutatása foglalkoztatja most az angol szakirodalmat. Érdekes adatokat tartalmaz e tárgyról Christopher Turnor most megjelent könyve: »Land Problems and National Welfare«. Kisgazdaságok alakítása, gazdasági szövetkezetek megteremtése, intenzív mezőgazdaság: azok a tényezők, melyektől Turnor a mezőgazdasági munkásság helyzetének javulását várja. Ezzel aztán megszűnnék a mezőgazdasági elemek vándorlása a városok felé. A nemzetgazdasági nagy átalakuláson kívül ebből az általános emberi érdekekre is nagy haszon háramolnék. A szülőfalujában, a természet ölében élő ember élete szebb, derűsebb, egészségesebb, mint a városban összezsúfoltan élő ipari rabszolgáé. Még abban az esetben is, ha a városi munkás sokkal többet keres, rosszabb a sorsa az aránylag jól kereső mezőgazdasági munkásénál. Turnor erre nézve érdekes adatokat gyűjtött. Tapasztalta, hogy olyan vidéken, hol aránylag jobbak a bérek, egy mezőgazdasági ifjú munkás heti keresete 16—18 shilling (19'20—21'60 korona). Kitént, hogy ezeknek a munkásoknak egészsége, erkölcsi és testi jóléte sokkal különb volt, mint a hasonló korú városi munkásé, ki 22 shillinget (26'40 korona) keresett egy héten. De egészség és táplálkozás dolgában jobbak voltak a gazdasági munkások viszonyai még a 30 shillinget (36 koronát) kereső városi munkásokénál is. Már a mezőgazdasági elem rendszeres oktatásától is nagy eredményeket vár az angol szerző.

Szocialis ügyek titkára. Németországban a jenai Zeiss gyár honosította meg ezt az intézményt. A szocialis ügyek vezetésére hivatott titkár a gyár főhivatalnoka. Feladata, hogy az alkalmazottak jólétével törődjön. Munkásjóléti intézmények létesítését hozza javaslatba, munkásvédelmet, balesetelhárítást szolgáló újítások, berendezések létesítésére megadja az impulzust, a munkások jogos kívánságait tolmácsolja az üzemtulajdonosokkal szemben, hogy félreértések és összeütközések elkerülhetők legyenek. 1891-ben egy nagy yorki kakaógyár tulajdonosa. Rowntree is alkalmazott ily titkárnőt, a nem tanult munkásokat ez alkalmazza és bocsátja el, a munkásokat tanácscsal látja el, tájékozódást szerez az összes munkások hiányairól és szükségleteiről, a betegeket meglátogatja, javaslatokat tesz a gyártulajdonosnak, ha a pihenőidő kiterjesztéséről, előadások, mulatságok rendezéséről van szó, felügyel a közös étkezőtermekre, Amerikában is számos nagy iparvállalatnak van már ily jóléti igazgatója vagy igazgatónöje. Az amerikai National Cash Register Company a gyárral szemben nagy házat rendezett be, hol alkalmazottai számára nagy könyvtárakat és klubszobákat rendezett be, itt hetenként mulatságokat és összejöveteleket rendeznek, azonkívül tanítás folyik különféle nyelvismeretekre, varrásra, főzésre, festésre, táncrea és szakismeretekre tanítatja a gyár az alkalmazottait. Az egész intézmény a jóléti titkárnő vezetése alatt áll.

A munkaadók nyíltan vallják, hogy ezekkel a munkásjóléti intézményekkel saját érdeküket is elősegítik. Az alkalmazottak elégedettebbek, bérharcok ritkábbak, a jóléti tisztviselő közbenjárása megelőzi az összeütközéseket, a közönség tudomást szerez csakhamar arról, hogy az alkalmazottak elégedettebbek, nagy áruházakban az alkalmazott előzékenyebb a vevővel szemben, aki viszont szívesebben megy ily üzletbe. A munkás és alkalmazott elégedettsége, a munkaidő okosabb beosztása fokozza a munkateljesítményt.

Budapest székesfővárosnak az a cselekedete, hogy szociálpolitikai előadót alkalmazott, úgy véljük, mutatja azt, hogy nálunk is van már érzék ily intézmények behozatala iránt. A mi iparunk még nem nagyon fejlett, mégis vannak már nálunk is üzemek, amelyek ily jóléti titkár alkalmazását elbírnák.

...	JOGGYAKORLAT	...
-----	---------------------	-----

BETEGSEGÉLYEZÉS.

Betegsegélyezésre való igény munkaviszony megszűnésének napján szűnik meg. Az 52. §-ban meghatározott szándékosság fogalmához.

A m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal 1910. évi április hó 9-ikén kelt 1909—363/14. számú ítélete.

Ítélet: A m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal igénylő felebbezésének helyt ad, az első bíróság ítéletét megváltoztatja és megállapítja, hogy igénylőnek 1909. évi február hó 23-tól, ugyanazon év április hó 17-ikéig bezárólag terjedő időig törvényszerű táppénzre igénye van.

Megokolás: B. I. gyári munkás az iratoknál fekvő »Kilépést-jelentő lap« tanúsága szerint 1909. évi február hó 24-ikéig bezárólag a M. S. Sch. művek villamossági részvénytársaság gyártelepén segédmunkás minőségben alkalmazásban állott, mint ilyen az 1907. évi XIX. törvénycikk 60. §-a értelmében, illetőleg 120. §-ánál fogva a p.-i kerületi munkásbiztosítási pénztárnak, mint az országos munkásbetegségélyező és balesetbiztosító pénztár helyi szervének 1909. évi február hó 23-ikán még biztosításra kötelezett tagja volt és pedig a III. napibérosztályba sorozva. Igénylőnek a tárgyaláson ismételt előadása szerint ő munkavezetőjétől (a mestertől) pár napi farsangi szabadságot kapott és azért jött B.-re, hogy itt lakó feleségét meglátogassa. A gyár szolgálatából kilépni nem akart, azért is hagyta ott a munkakönyvet. B.-n, midőn feleségét, ki első ízben vele szemben barátságtalanul viselkedett, másodízben meglátogatta, hogy mely napon volt arra határozottan nem emlékszik, de utolsó farsang valamely napjára teszi (akkortájt tényleg utolsó farsang volt), nála egy más férfit talált. Ezen felbőszülve, pusztá kézzel törte be a konyha ablakát és annak üvegcserepei sértették meg őt. A sérülés ezen körülményeit a b.-i kerületi munkásbiztosító pénztárnak helyszínén járt betegellenőre, a házmester és a házbeli lakók vallomása alapján lényegében megerősítette. A p.-i pénztár igazgatósága, melyet időközben az országos pénztár is sürgetett, 1909. évi április hó 22-én hozott ebben az ügyben határozatot, mely szerint igényével elutasítja, amíg a rendőri vizsgálat írásából meggyőződést nem szerez arról, hogy B.-t tényleg oly körülmények között érte a sérülés, melyek között az ő vétlensége kétségtelen. Ezen igénylőnek kése delmesen kézbesített határozat ellen ugyan felebbezett a p.-i választott bírósághoz, mely őt személyes megjelenés terhével idézte, az idézés kézbesítése azonban jöllehet a b.-i kerületi pénztár 1909. évi június hó 17-ikén 20.071. szám alatt kelt és az iratoknál fekvő átiratában erre a p.-i pénztár figyelmét külön felhívja, nem a b.-i pénztár útján lón megkísérelve, és így nem is volt kézbesíthető. Úgy, hogy a választott bíróság előtt folyó évi augusztus hó 31-ikén megtartott tárgyaláson igénylő, mint olyan szerepel, kinek tartózkodási helye ismeretlen. A választott bíróság a pénztár határozatát helybenhagyta azzal az indokolással, hogy igénylőnek ügyével való nemtörődését úgy magyarázta, hogy sérülésének vétlenségét bizonyítani nem akarja, vagy arra nem is képes.

Ezen ítélet igénylőnek szintén csak kése delmesen, akkor kézbesítettett, midőn ügyét sürgetendő, a b.-i pénztár útján közvetlen keresetet adott be. Ellene igénylő felebbezett. A tárgyalásról elmaradásáért menti magát a b.-i pénztár idézett átiratával, melyre ha figyelem fordítatik, az idézést megkapta és a tárgyaláson megjelent volna. Utal egyébként az eljárási szabályok 109. §-ára, mely szerint a választott bíróság a tényállás felderítésére szükséges összes bizonyítékokat hivatalból beszerezni köteles. Érdemben pedig vétlenségét hangoztatja, utalva arra, hogy a fölindulásában támadt civakodás nyomán hadonázása okozta sérülését és eljárása nem is irányulhatott arra, hogy magának betegséget okozzon. Az eset tehát nem vonható nézete szerint a törvény 52. §-a alá. A felsőbíróság a fenti tényállás alapját képező, de még a hiányzó adatokat is pótlólag beszerezte. Igénylőnek az eljárási szabályok 109. §-ára hivatkozását helytállónak ismeri el. Mindenekelőtt kétségtelennek látta azt, hogy igénylő 1909. évi február hó 23-ikán midőn sérülésével a b.-i pénztár rendelőintézetén megjelent, a p.-i kerületi munkásbiztosító pénztárnak, mint az országos pénztár helyi szervének biztosított

tagja volt. A törvény 60. §-a szerint a kötelező tagság és ezzel a betegsegélyezésre való igény a foglalkozásból való kilépés napján szűnik meg. Ez pedig nem lehet más, mint a munkaviszony megszűntének napja, mert az ellenkező felfogás, vagyis a ténylegesen foglalkozáshoz kötni a tagságot, oda vezetne, hogy a betegség, üzemszünet vagy szabadságidő már tagságmegszüntető hatállyal bírna, ami a törvénynek sem betűjével (törv. 48. §.) sem szellemével össze nem egyeztethető.

Tisztázva lévén ilymódon az igényjogosultság kérdése, a tagság szempontjából eldöntést igényelt még az a kérdés, vajjon igénylő kérdéses betegségét szándékosan okozta-e és reá a törvény 52. §-a, mely szerint a betegségét szándékosan okozó tag táppénzre nem tarthat igényt, alkalmazható-e? A felsőbíróság a b.-i kerületi munkásbiztosító pénztár által megejtett helyszíni vizsgálat nyomán bizonyítottan látta, hogy a kérdéses sérülés igénylőnek érthető heves fölindulásából támadt civakodás közben érte őt. Szándéka tehát irányulhatott a civakodásra, de semmi esetre sem arra, hogy magának sérülést szerezzen. Figyelemmel azért a törvény indokolásának idevágó fejtegetéseire is (l. a törvényjavaslat 52. §-ához fűzött indokolást), melyek szerint a verekedés mint betegséget előidéző ok, következőleg a civakodás is ezen törvény szerint egymagában nem lehet alap a táppénzigény megtagadására, ha nem bizonyítatik az, hogy a verekedés, civakodás, egyenesen betegségszerzés, illetve sérülés céljából történt, a felsőbíróság a jelen esetben a törvény 52. §-át nem találta alkalmazhatónak.

Anya kórházban való tartózkodásának költségei a tényleges orvoslási költségekhez számítottak.

A b—i munkásbiztosítási választott bíróság 1911 április hó 5-én kelt 1911 Bet. I. 1/4. sz. ítélete.

Ítélet: A választott bíróság kötelezi az Országos Munkásbetegsegélyező és Balesetbiztosító Pénztárt, hogy H. E. igénylőnek betegsegély fejében... fizessen.

Indokok: A H. S. munkaadónál kályharakó minőségében alkalmazott igénylő e munkaviszonyból folyólag és mert keresete a napi 8 koronát meg nem haladja, a b—i kerületi munkásbiztosító pénztárnak betegség esetére biztosításra kötelezett tagja. A pénztári iratok tartalma szerint igénylőnek L. nevű 2 és 1/2 éves fia 1910 augusztus 16-án Z—n gégekruppan megbetegedett. Igénylő neje dr. Sch. L. z—i községi orvost hívatta a beteghez, aki a becsatolt orvosi díj-jegyzék szerint 6 nappali és 1 éjjeli látogatást végezve, négy ízben diphteriaserumoltást végzett; 1910 augusztus 17-én pedig a fulladás veszélyére tekintettel, végső esetben gégemetszés foganatosítása céljából a beteget a sz—i kórházba küldte. Erre igénylő fiát annak édesanyjával együtt beszállította kocsin a sz—i kórházba, ahol a beteg gyermekkel együtt anyja is a kórházban tartózkodott. Az 1910 augusztus 17-én felvett beteg édesanyjával gyógyultán 1910 augusztus 25-én bocsáttatott el.

Ebből a tényállásból folyólag, igénylő a kerületi pénztárhoz azzal a kérelemmel fordult, hogy fiának betegsége folytán felmerült költségei megtéríttessenek; különösen pedig térítse meg a pénztár igénylő nejének, mint kísérőnek a kórházban tartózkodása folytán kivetett díjaknak a kórházban tartózkodás idejére eső részét is.

A b—i kerületi munkásbiztosító pénztár elutasította igénylőt azzal a kérelemmel is, hogy nejének a kórházban tartózkodása alapján reá kivetett ellátási díj megtéríttessék. Ez utóbbi igény tekintetében a pénztár álláspontja az volt, hogy a gyermek gyógyulása az anya jelenlétét nem tette feltétlenül szükségessé s így ez az ellátási költség a pénztárt nem terhelheti.

Igénylő a pénztár határozatának elutasító részei ellen törvényes határidőben felelkezéssel élt.

Jász-Nagy-Kun-Szolnok vármegye közkórházának igazgatósága odaintézett megkeresésre azt a felvilágosítást adta, hogy H. L. 1910 augusztus 17-től 25-ig gégekruppan miatt kezeltetett seruminjekcióval és torokfecskendezésekkel. Tekintve a gyermek 2 és 1/2 éves korát s betegségének súlyosságát, édesanyjának mint kísérőjének jelenlétére feltétlen szükség volt, s amennyiben az a gyermek mellett nem maradhatott volna, külön ápolót kellett volna mellé fogadni, ami az anya ottléte alapján kivetett ellátási díj összegénél több költséget okozott volna.

Dr. Sz. L. birói orvosszakértő véleménye szerint — a gégekruppan veszedelmesen gyors lefolyására tekintettel, — sürgős szükség volt arra, hogy dr. Sch. orvosi látogatásai és az általa eszközölt beoltások megtörténjenek; de sürgős szükség volt arra is, hogy esetleges műtét céljából a gyermek kórházba vitessék

és ott állandó felügyeletben részesüljön. Különösen tekintve, hogy a beteg gyermeknek feltétlen nyugalomra volt szüksége, nyugtalanságának csillapítása érdekében is feltétlen szükség volt arra, hogy az anya gyermekével a kórházban maradjon...

Ezenkívül a bíróság ugyane törvényrendekezés alapján megítélendőnek találta az anyának 1910 augusztus 17-től 25-ig terjedő idő alatt a kórházban tartózkodásával felmerült, napi 1 korona 92 fillérrel számítva 9 napra, 17 korona 28 fillért kitevő ellátási költségeket is a következő okokból:

A sz-i közkórház igazgatójának értesítéséből kitűnik, hogy igénylő beteg gyermekének ápolása a kórház rendes ápoló-személyzetével megfelelő módon nem lett volna eszközölhető, hanem külön díjazandó ápolóra lett volna szükség. Tekintve az igénylő fia betegségének súlyos természetét és azt, hogy 2 és $\frac{1}{2}$ éves gyermek ápolása egy ápolónak folytonos jelenlétét szükségessé teszi, a külön ápolónak alkalmazása oly esetben, midőn a kórház rendes ápoló-személyzete az ápolást nem végezheti, olyan nélkülözhetetlen szükséges gyógyítási eszköz, aminek költsége el nem kerülhető. Adott esetben tehát az anyának, mint ápolónak a gyermek mellett maradása nemcsak egy külön ápoló alkalmazását pótolta, hanem a beteg gyógyítása és életének megmentése érdekében igen fontos tényező volt, tekintve, hogy kicsiny gyermekek köztudomás szerint anyjuk távollétében nyugtalanok, igénylő gyermekének pedig a nyugalomra felgyógyulása érdekében szüksége volt.

Való ugyan, hogy a törvény 58. §-a értelmében a pénztár által nyújtott kórházi ápolásban az 50. §. 1—5. pontjaiban megállapított összes segélyek bennfoglaltatnak, s amennyiben az ápolást a kórház tartozik az ápolási díj fejében teljesíteni, a beteget kísérő családtag ellátási költségeinek megtérítése a pénztártól rendszerint nem követelhető és az ápoló-személlyzettel teljesen felszerelt kórházakban külön kísérő családtag jelenlétére rendszerint szükség nincs.

Jelen esetben azonban a gyermek hirtelen megbetegedésének következménye volt az is, hogy sürgősen szükséges volt a beteget olyan kórházba felvételni, ahol a gyermek anyjának ápolását helyettesítő megfelelő ápolás rendelkezésére nem állott; ahol tehát sürgős szükség merült fel arra nézve is, hogy az anya gyermeke mellett maradván, annak felgyógyulása érdekében azt ápolja. Ebben az esetben tehát az anya kórházban tartózkodásával felmerült költségeket is azokhoz a tényleges orvoslási költségekhez kellett számítani, amelyeknek viselése sürgős szükség okából vált szükségessé, amelyeknek megtérítése iránti igény tehát a törvény 59. §-ának utolsó bekezdésén alapszik.

BALESETBIZTOSÍTÁS.

Az üzemi baleset fogalmához.

A birodalmi biztosítási hivatal 1911 jan. 9-én kelt ítélete.

Ítélet: A birodalmi bizt. hivatal a kártalanítási igényt megállapítja.

Indokok: St. munkás az üzem helyén egy rosszul berendezett, csak az üzemben alkalmazottak részére rendelt illemhelyen történt gyöngeségi roham folytán elesett és meghalt. A haláleset okának határozott megállapítása a holttest boncolása útján nem történt meg. Két lehetőség van. Vagy St. már akkor halott volt, mikor beleesett a gödörbe, vagy ott a pöcegödörben halt meg. Első esetben a panaszosoknak nincsenek igényei a panaszolt ellen. De semmi támpont nincs azon állítás meg erősítésére, hogy már holtan esett volna a gödörbe. A valószínűség inkább a mellett szól, hogy St., ki a kérdéses reggelen kétszer kereste föl e helyet, tehát nyilván nem egészen jól érezte magát, akkor, midőn a földetlen illemhely ülőkéjén tartózkodott, gyöngülési rohamot kapott és ennek folytán esett a gödörbe. Vajjon önkivületi vagy epileptikai (eskóri) avagy szélhűdési roham volt-e, nem állapítható meg. De ez itt nem is fontos, mert e rohamok nem okoznak okvetlenül halált, nincs semmi bizonyíték arra, hogy jelen esetben a roham halált okozott volna. Valószínűbb az, hogy St. arccal a bélsárba esett és miután gyöngeségi rohama miatt nem birt elegendő erővel, hogy egymaga kiségtse magát, megfulladt. Annak a kérdésnek eldöntése, vajjon egészséges embernek sikerült volna-e magát a gödörből kimenteni, nem fontos, mert St. nyilván nem volt egészséges. Hogy gyöngeségi rohama folytán beeshetett a gödörbe, hol halálát lelta, annak az üzemi berendezésnek tekintendő illemhely hiányossága volt az oka, mert azon sem lefelé elzáró ülődeszka, sem hátvédő támasz nem volt. Ezen hiányos üzemi berendezés lényegesen közrejátszott tehát a baleset bekövetkezésénél, a baleset tehát üzemi.

Államvasuti üzemben megsérült munkásnak baleseti járadékról való lemondása hivatalnokká való alkalmaztatása esetén.

A német birodalmi biztosítási hivatal 1911 január 14-iki ítélete.

Ítélet: A birodalmi biztosítási hivatal a neheztelt határozatot helyben hagyja.

Indokok: Panaszos, kit mint munkást a vasuti üzemben baleset ért és utoljára (mint munkás) segédtávirász volt, jegyzőkönyvi nyilatkozat útján a hivatalnoki statusba való fölvétele esetén lemondott a baleseti járadékról mindaddig, míg hivatalnoki fizetést húz és így elismerte, hogy a baleseti kártalanítás hivatalnoki fizetésében befoglaltatik. Ezután mint váltóór (vasuti segéd) államvasuti hivatalnoki statusba jutott és a járadék ezen időtől fogva megszüntetett. Évi szolgálati jövedelme mint váltóóré nagyobb, mint amit előbb mint bér munkás kapott és ezen jövedelem meghatározott időszakokban bizonyos törvényesen megállapított legmagasabb fizetésig emelkedik.

Panaszos azt vitatja, hogy a járadékról való lemondása nem érvényes. A felebezési tanács ezen véleményhez nem csatlakozott. Csak akkor nem volna jogérvényes a lemondás, ha általános jogi alaptételek szerint hatálytalan volna, vagy ha az ipari balesetbiztosító törvény 141. §-ába ütközne. Ezen két eset egyike sem forog itt fenn. Nem lehet a lemondás ellen azzal érvelni, hogy tévedés forgott fenn, hogy t. i. panaszos a lemondás alkalmával azon hiedelemben volt, hogy előbbi szolgálati ideje egészben vagy részben a vasuti hivatalnoki állásában be fog számíttatni, mert nem lehet szó a polgári törvénykönyv 119. §. értelmében vett tévedésről, hanem csak az indító okokban való nem lényeges tévedésről. Arról, hogy panaszos az állam által rosszhiszeműleg tévedésbe ejtetett volna, szó sem lehet. A lemondás nem ütközik az üzemi baleset biztosító törvény 141. §-ába sem. Ezen kérdés megvizsgálásának onnan kellett kiindulni, hogy panaszosnak nem volt jogos igénye arra, hogy mint állami hivatalnok alkalmaztassék, mert ilyen igény általában fenn nem áll és panaszos részére különös megállapodással sem indokoltatott. Panaszost tehát az állam szabad elhatározás és pedig a járadékról való lemondás folytán vette föl a hivatalnokok sorába. Miután pedig panaszos javadalmazása a kilátásban levő fizetési emelkedések nélkül is nagyobb az előbbi munkajövedelménél, még ha ehhez a járadékot hozzá is adják, nem lehet szó panaszos megrövidítéséről. A lemondás tehát jogérvényes, mert általa az üzemi balesettörvény rendelkezései nem sértettek meg panaszos kárára. Panaszolt tehát joggal szüntette be a járadékot.

Járadék leszállításának vagy megszüntetésének csakis a viszonyok változása esetén van helye.

A német birodalmi biztosítási hivatal ítélete.

Sch. munkás, Offenbach a/M. melletti lakos, balkeze középujjának elvesztéseért 1897. óta a sörgyártók és malátakészítők Berufsgenossenschaft-jától 10%-os járadékot kapott. Már 1901-ben meg akarta a B. G. Sch.-tól a járadékot vonni, mert véleménye szerint teljes megszokás állott be és a kéz és kar teljes erejét visszanyerte. A B.-G. akkor sem a választott bíróság, sem a Reichsversicherungs-Amtnál nem tudott álláspontjának érvényt szerezni. A R.-V.-A. kimondta, hogy egy leginkább durva kézimunkák elvégzésére utalt férfinál a középujj hiánya, mert ez a kézzárás egyik fontos eleme, nagy, a keresetképeséget lényegesen befolyásoló hiányt képez.

Új határozatokra hivatkozva, 1908. október havában a B.-G. újból kérte a járadék megszüntetését, mire a wiesbadeni választott bíróság a B.-G. kérelmének helytadott. A R.-V.-A. ellenben régebbi határozata alapján a B.-G. kérelmét elutasította.

Indokolás. »A R.-V.-A. a felforgó körülmények között nem járulhatott a választott bíróság véleményéhez. A járadék megszüntetése már egyszer felebezés tárgyát képezte; akkor a R.-V.-A. nem rendelte el a járadék megszüntetését, mert úgy vélekedett, hogy egy közönséges kézimunkák elvégzésére utalt férfinál a középujj hiánya fontos és a keresetképeségre lényeges hibát képez. Ezen felfogástól most sem térhetett el, mert az állapot változása nem ismerhető fel, a megszokással az ítélet pedig már akkor is számolhatott. Az ipari balesetbiztosítási törvény 88-ik §-ában meghatározott feltétele — a viszonyok változása — jelen esetben nem forog fenn, azért kellett a járadék megszüntetése iránti kérelmet elutasítani.«

SZAKIRODALOM.

Dr. Ferenczi Imrének *Községi lakáspolitikai és lakásügyi intézmények* című munkájának megszerzését az Országos Pénztár köriratban ajánlotta a pénztáraknak, tekintettel arra az összefüggésre, mely a Ferenczi dr. által tárgyalt kérdés és a munkásbiztosítás preventív feladatai közt megvan. A körirat helyes megállapítása szerint a munkások lakásviszonyainak szociálhigiéniai szempontból való megjavítása, amit a munka gyakorlati irányú javaslatokkal törekszik megvalósítani, a munkásbetegségélyezés terheinek csökkenésével egyet jelent.

Könyv az új orvosi törvényről. Több mint két éve — 1908. évi november 1-én — lépett életbe az új orvosi törvény, az 1908 : XXXVIII. törvénycikk, amelynek végrehajtási munkálatai — hosszas késedelmek után — értesülésünk szerint most végre befejezésükhöz közelednek. A törvény tudvalevőleg az orvosok, különösen a községi és körorvosoknak, illetményeit, jogait és kötelességeit szabályozza és ezért nagyon fontos, hogy a törvényt az első végrehajtásnál, de később is helyesen fogják fel és a törvényhozás intenciói szerint alkalmazzák. De a törvénybe való tökéletes jártasság minden orvosnak is elsőrendű érdeke, hogy jogait érvényesíthesse és alkalomadtán meg is védhesse. Igaz, hogy a belügyminiszter végrehajtási utasítást is adott ki, amely a végrehajtás minden részletére kiterjeszkedik. Az utasítás azonban — mint minden kormányrendelet — csak rendelkezhetik, de nem bocsátkozhatik magyarázatokba és így a dolog természeténél fogva nem mentheti fel az érdekeltet ama feladat alól, hogy úgy az általános berendezkedés, mint a konkrét igények támasztása és elbírálása alkalmával a törvény és az utasítás rendelkezéseinek pontos és hibátlan alkalmazására a leghivebb magyarázatot és a legcélszerűbb eljárást maga keresse meg, nem is említve, hogy az új törvény egyes részei olyan régibb törvényekkel és rendeletekkel állanak szoros vonatkozásban, amelyekre az illető helyeken csak utalás történhetett. Minthogy azonban az érdekelt orvosok egyéb munkával annyira meg vannak terhelve, hogy az említett feladat nyugodt és biztos ellátására csak nagy fáradtsággal és idővesztéssel volnának képesek, legtöbbször pedig egyáltalában nincsenek abban a helyzetben, hogy a kellő felvilágosításokat megszerezhessék, ennél fogva a törvény és az utasítás mellett nélkülözhetetlenül szükséges ezeknek olyan megbízható magyarázattal való kiegészítése, amely minden útbaigazítást megad, a hosszas tanulmányozással járó idővesztést elhárítja s a kötelességről, a jogokról, ezek teljesítésének és érvényesítésének módjáról teljes és megnyugtató felvilágosítást nyújt.

Ezt a munkát végezte el *dr. Kampis János* m. kir. belügyminiszteri osztálytanácsos, mikor elhatározta magát arra, hogy *A Községek Egészségügyi Szolgálatának Új Rendje* cím alatt kimerítő útmutatást bocsásson az orvosi kar rendelkezésére. Közli a szerző a könyvben az 1908 : XXXVIII. t.-cikket, a végrehajtási utasítást, az orvosi alap kezeléséről szóló szabályrendeletet, az ezekre vonatkozó országgyűlési irományokat, a velük bármiféle vonatkozásba álló teljes joganyagot, főleg pedig adja minden egyes rendelkezésnek részletesen kifejtett alapos magyarázatát, kiterjeszkedve a végrehajtás körül felmerülhető alaki és anyagi kérdésekre vonatkozó gyakorlati útbaigazításokra is. A szerzőnek, aki a törvény és az utasítás szövegezésében s az előkészítő tárgyalásokban elejétől fogva közvetlenül részt vett, bőseges alkalma volt a törvény és az utasítás intencióit a legrészletesebben megismerni, magyarázatai, útbaigazításai tehát joggal a legilletékesebb forrásból eredőknek tekinthetők. A munka egy vaskos kötetben a Pesti könyvnyomda részvénytársaság (Budapest, V. Hold-u. 7.) kiadásában a folyó év tavaszán jelenik meg. Ára fűzve 12 korona, egész vászonkötésben 16 korona. Mindazoknak azonban, akik a könyvet előzetesen rendelik meg a könyvet fűzve 10 korona, egész vászonkötésben 12 korona kedvezményes áron szállítják. A megrendelés a pénz beküldésével vagy utánvétellel történhetik. A pénz beküldése esetén a könyvet bérmentesen szállítja a Pesti könyvnyomda részvénytársaság (Budapest, V., Hold-u. 7.).

Dr. Verkauf Leo: *Die Socialversicherung als Organisationsproblem* című művét a külföldi szaksajtó a legnagyobb elismeréssel méltatja. A könyv első kiadása rövid idő alatt teljesen elfogyott. Munkásbiztosító-pénztáraknak s munkásbiztosítással hivatalból foglalkozó szakférfiaknak ajánljuk a tanulmányozását. Megrendelhető a »Munkásügyi Szemle« kiadóhivatalában. Ára kötve 8 kor. 20 fillér.

Bekötési táblák

a „MUNKÁSÜGYI SZEMLE“ I. évfolyamához félbőr kötésben megrendelhetők a kiadóhivatalban. Ára 2 korona.

Részletfizetésre
is szállítunk

**modern amerikai irodai-, úriszoba-
és könyvtár-berendezéseket**

Glogowski és Társa cs. és kir. udv. szállító
Budapest, VI. ker., Andrásy-út 12.

Képes árjegyzék ingyen és bérmentve.

Legjobb és legmegbízhatóbb minőségű magyar bácskai kenderből készült gazdasági és műszaki kötélárút

ajánl: **Bleier és Weisz** kötélgyártó cég BUDAPESTEN.
Raktár és iroda: VII, Károly-körút 7.

Továbbá: **TORNAESZKÖZÖK**, valamint kocsizó-lóhálók, szánhálók, gabonaszákok, vízhatlan ponyvák, kender, csepű, vászontömlők, itató- és tűzivedrek, kokusz futószőnyegek és lábtörlők, ruhaszáritó kötelek.

Lawn-tennis hálók, fogolyhálók stb. e szakba vágó árúkat a legjutányosabb eredeti gyári áron. — Vidéki megrendelések pontosan eszközölte'nek.

MAGYAR KENDER- ÉS LENIPAR R.-T.

Előbb: Salzman és Társa.

Központ: Budapest V., Szabadság-tér 15.

Gyárak: Szeged, Dunaföldvár stb.

Szegedi szövődénkben készülnek a saját kendergyárunkban kikészített, fonódánkban fonott fonalakból a legjobb minőségű vásznak, vízmentes szövetek, len- és kenderzsákok stb.

Ajánljuk a kendergyárunkban kikészített, elismert jóminőségű kenderfajtáinkat és fonódánk elsőrendű len- és kender-fonalait.

FÉMTÖMEG- CIKKEKET

SAJTOLVA, HÚZVA,
NYOMVA, DOMBO-
☆ RÍTVÁ GYÁRT ☆

BARTOS ZOLTÁN

FÉM- ÉS BÁDOGÁRÚ-GYÁRA
BUDAPEST VII, GIZELLA-ÚT 55

Jég.

Természetes vagy műjeget a helybeli piacon házhoz szállítva és berakva; vidékre vagononként vagy fuvaronként ajánl a legolcsóbb árban **Weisz G. és Társa**

jégnagytermelő és kereskedő
Budapest VI., Szerencsen-utca 38.

Telefonszám 17-56.

OETL ANTAL

vasöntödéje, gép- és vas-
szerkezet gyára

Budapest X, Asztalos Sándor-út 18

Vasgerendák. Építkezési vasszer-
kezetek. Pálma- és növényházak.
Mindennemű vasöntvények.

GARAY SAMU

== ÉS TÁRSA ==

sebészeti-, mű-, BUDAPEST, IV.
kötőszer- és vill. Kossuth Lajos-
lanygép-gyártók. utca 1. szám.
(Ferenciek bazára). Gyár ugyanott az udvarban.

A budapesti és számos vidéki
kerületi munkásbiztosító pénztár
és betegsegélyező egyletek szer-
ződéses szállítói ajánlják saját
készítményű sérvekötő, haskötő,
orthopädia-gépeiket; műlábak,
műkezek, lábgépek, mellfűzők
és összes egyéb betegápolási
gyártmányait és orvosi mű-
szereiket, valamint rendelő-inté-
zeteknek szükséges vasbutor és
egyéb berendezéseiket.

JUTÁNYOS GYÁRI ÁRAK!
Javításokat gyorsan és olcsón teljesítenek.
PÁRTOLJUK A MAGYAR IPART!

ELSŐ MAGYAR

Ösávargyár

RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
BUDAPEST V, VÁCI-ÚT 168. SZ.

Készít mindennemű esa-
vart, szegecsset, csavarházat, sínkötő szereket
minden szabvány szerint, gépszerkezeti kovács-
munkát, fedélszerkezetet vasból, továbbá az
összes vasúti kocsivasalást nyers és fényesre
megmunkált kivitelben.

BUDAI MÁRIA-FORRÁS

természetes sulfatos ásványvíz.

Ivókúra hidegen vagy melegen.

INDIKÁLT: 1. Szív és véredények bajai-
nál, arteriosclerosisnál, asthmánál és agy-
vértörődésnél unicum és specifikum. 2.
Gyomor-, bél-, máj- és epeutak bajainál.
3. Vese-, húgy- és ivarszervi bántalmak-
nál (húgycső, húgycsőtakar, vesefőveny, vese- és
húgyhomok és vesemedencelob eseteiben). 4. Pros-
tatahajónál, méhbjajónál, köszvényél,
(húgysavas diathesis, elhízásnál és cukroshúgy-
árnál). 5. Páratlan hatású gyermekhashajtó.

ELŐNYEI: 1. A vizeletet enyhén és biztosan fo-
kozza, szabályozza és tisztítja (nátrium nitri-
cum, magnesium sulfuricum és calciumchlorid tar-
talmánál fogva). 2. A bélműködést nagyobb te-
vékenységre serkenti. 3. Az étvágyat megle-
pően elősegíti. 4. Kevés szénsavat tartalmaz.

□ ALAPITVA: 1892. ÉVBEN. □
ÁLLAMI FELÜGYELET ALATT.

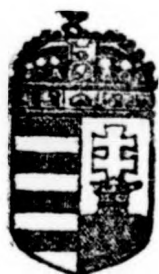
GERŐ FERENC

KATONAI ELŐKÉSZÍTŐ INTÉ-
ZETE AZ EGYÉVES ÖNKÉN-
TESSÉGI KÉPESÍTŐVIZSGÁRA

Budapest, VII., Rózsa-utca 33.

Előkészít 6 és 10 hónapra terjedő tanfo-
lyamokon. Részletes ismertető és vezér-
fonal a tanuláshoz az igazgatóságnál kap-
ható. Beiratás naponként d. u. 4-7-ig.

TELEFON 79-34.

SZENT-LUKÁCSFÜRDŐ gyógyfürdő, BUDA.

TÉLI ÉS NYÁRI GYÓGYHELY.

Természetes forró-meleg kénes források, iszapfürdők, iszapboro-
gatások, masszázs, vizgyógyintézet, gőzfürdők, kő- és kádfürdők,
gyógyvízuszodák. Olcsó és gondos penzió. Csúsz, köszvény, ideg-
bőrbajok, lakás, ellátás felől kimerítő prospektust küld ingyen a

SZT.-LUKÁCSFÜRDŐ IGAZGATÓSÁGA, BUDA.

A KRISTÁLY-forrás

A legtisztább és LEGEGÉSZSÉGESEBB asztali és borviz. — Hathatós szomjcsillapító. — Óvszer
fertőző betegségek ellen.

SZT. LUKÁCSFÜRDŐ KÜTVÁLLALAT R.-T., BUDÁN.

szénsavval telített ásványvize hasz-
nos ital ÉTVÁGYZAVAROKNÁL és
EMÉSZTÉSI NEHÉZSÉGEKNÉL.

»Hunnia« magyar géptömítő- anyag-gyár részv.-t.

BUDAPESTEN, V. kerület, Visegrádi-utca 17-ik szám.

GYÁRT: Mindennemű tömítőanyagokat, szivattyúk, compressorok, valamint alacsony-, magasnyomású és túlhevített gőzgépekhez. =

Különl.: »Hunnia« magasnyomású tömítőlemez.

A magyar királyi államvasútak, állami, kincstári és városi üzemek szállítója.

Hazai gyártmány!

Alapított
1841-ben.

Pesti Magyar Kereskedelmi Bank Budapest V., Fürdő-utca 2.

Alaptőke 50,000.000 K,
Tartalékok 68,600.000 >

Igazgatóság: V., Fürdő-utca 2. szám.
Központ: V., Fürdő-utca 2. szám.
Váltóüzlet: V., Fürdő-utca 2. szám.

Fiókok Budapesten:

- ◆ II., Fő-utca,
- ◆ II., Margit-körút,
- ◆ IV., Kossuth Lajos-utca és Károly-körút sarkán,
- ◆ V., Váci-körút 74.,
- ◆ V., Szabadságtér 16.,
- ◆ VI., Andrássy-út 21.,
- ◆ VII., Erzsébet-körút 26.,
- ◆ VII., Lövölde-tér 9.,
- ◆ VIII., József-körút,
- ◆ IX., Vámház-körút 5.

Fiókok a vidéken:

Brassó, Eszék, Nagykanizsa, Nagyszeben, Sopron, Ujpest, Ujvidék. Ezenkívül *kommanditek és affiliált intézetek* az ország, valamint a balkánfélsziget nagyobb városaiban. Sarajevo, Athen.

„Continental“ Pneumatik

legjobb gyártmány
kerékpárok, hintók
és automobilonok ke-
:: rekei részére. ::

ÖSTERREICHISCH-
AMERIKANISCHE
GUMMIFABR. A.-G.
WIEN, XIII., BREITENSEE.

Raktár Budapesten:

DÉRY GYULÁNÁL,
VI. ker., Révay-utca 6. szám.

HIRSCH és FRANK

Budapest-salgótarjáni gépgyár és vasöntő részvénytársulat. BUDAPEST, VI., ARÉNA-ÚT 132. sz.

□ Külön osztály: TÉGLAGYÁRI GÉPEK. □
Gyárt: FALITÉGLA- S CSERÉPSAJTÓKAT,
TÉGLAGYÁRTÓ- ÉS ANYAGMEGMUNKÁLÓ-
□ GÉPEKET, legújabb és legjobban bevált □
□ szerkezetekben. □

Elvállalja anyagvizsgálatok kivitelét és
TELJES TÉGLAGYÁRI TELEPEK LÉTESÍTÉSÉT

Tervek és költségvetések díjtalanul. □ ELSŐRANGÚ REFERENCIÁK

E

lőnyös fizetési feltételek mellett olcsó gyári áron a legjobb gyártmányú varró, ipari és gazdasági gépek, úgyszintén háztartási eszközök kaphatók TATÁN, FENYVES NÁNDOR Közgazdasági Áruforgalmi Vállalatánál, Komárom-megye.

HIRMANN FERENC

FÉMONTODE, RÉZ- ÉS ÉRCMŰÁRÚGYÁRA
BUDAPEST VII., CSÁNYI-U. 7-9.

KÉSZÍTEK mindennemű szerelvényeket, víz-, gőz-
légszesz- és fürdőberendezések részére. Szőlő- és
pincegazdászati gépeket és eszközöket. Szivattyú-
kat. Vasúti kocsí- és hajó-szerelvényeket. Kereske-
delmi réz- és vas-súlyokat. Öntvényeket minden
ötvetet szerint. Állandóan raktáron: vízvezetéki
szerelvények, kovácsolt és öntöttvas-csővek. Önt-
öttvas fürdőkádak és zománczott kiöntők. Egész-
ségügyi berendezések. Fayence-árúk.

TAURIL

MAGYAR MUNKÁS
MAGYAR MUNKÁJA
a legtökéletesebb TÖMITŐ LEMEZ
EXPORT AZ EGÉSZ VILÁGBA.
ÓVAKODJUNK UTÁNZATTÓL.

Tauril központi elárusítási iroda:
Budapest, VI., Gyár-utca 26. sz.

IFJ. ANDAI ÁRMIN

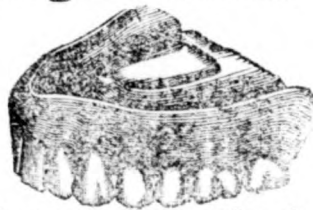
ÉKSZERÉSZ ÉS ÓRÁS

BUDAPEST VI., KIRÁLY-U. 66.

Zenepalota mellett.

Ékszermunkák, valamint át-
alakítások és óra-javítások
kiváló pontossággal és szak-
szerűen eszközöltetnek.

Budapest, IV. ker., Károly-körút 26. 1. em.
fogtechnikai és fogorvosi

műtermünkben készí-
tünk (a gyökér eltávo-
lítása nélkül is) termé-
szethű fogpótlásokat
aranyban és (vulcanit)
kautschukban száj-
padlás nélküli fogpó-
tlások, u. m. arany-
koronák, csapos fogak és aranyhidak a leg-
művészebb kivitelben. Továbbá arany, porcellán,
cement és amalgam töméseket (plombák), fog-
huzás teljes érzéstelenítéssel.

Edelmann József dr. és Márffy Arthur
egyet. orvos — fogorvos.

Rendelés 9-6-ig. ☐ Ünnepnap 9-1-ig.
Mérsékelt árak! Lift Villamos megálló.

A fogfájás és a modern fogpótlás című,
mindenkit érdeklő könyv most jelent meg dr.
Edelmann és Márffy fogorvosok tollából (IV.,
Károly-körút 26.) 10 fillér ellenében díjtalanul
bárkinek megküldetik.

Festékek és lakkok

megbízható, szolid és olcsó beszerzési forrása
KRAYER E. ÉS TÁRSA, BUDAPESTEN
cs. és kir. udvari szállító festék-, kence- és
lakkgyára. Főraktár és iroda: V., Váci-út 34.
szám. »Krayer festékudvar«.

Ő cs. és kir. Fensége, József főherceg udv. szállítója. A m. kir.
államvasutak, állami gép- és vasgyárak, az összes waggon-
gyárak, Budapest főváros szállítói. ☼ ☼ ☼ ☼ ☼ ☼ ☼

Mechanikai len- és kenderszövő, kiké- szítő és impregnáló gyár Taussig Sámuel és fiai

Raktár: V., Bálvány-utca 22. GYŐR Telefonszám 30-32.

Hazai gyárunkban: mezőgazdasági célokra szolgáló szállító és fuvarozó kocsik részére
alkalmas vízmentes ponyvák, továbbá katonaság, kórházak, hajó és vasúttársaságok vászon-
árú felszerelése készülnek. Gyártunk továbbá len és jutazsákokat, bélésvásznakat, szabók,
cipészek és szíjgyártók részére, továbbá roletttagrádlit, finom fehér és durva vásznat.

The Consolidated

LONDONI ÉLETBIZTOSÍTÓ RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
BUDAPEST, V., SZABADSÁG-TÉR 5. SZ.

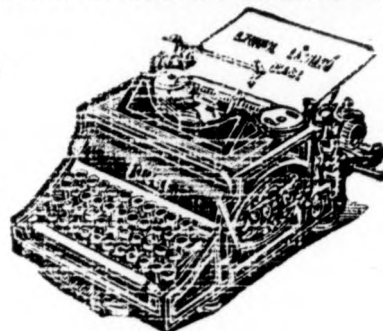
Pesti Könyvnyomda Részvény-Társaság.

Ideal

írógép

abszolút átható irással.

Igen
célszerű
beteg-
pénz-
tárak
részére.

Vezérképviselői

SCHOTT H. ÉS DONNATH

cs. és kir. udvari szállítók
BUDAPEST, VI. KER., ANDRÁSSY-UT 53. SZ.

FANGÓ

GYÓGYINTÉZET

Budapest VII., Erzsébet-körút 51.
(Körúti fürdőben).

Battagliai vulkanikus radio-
activ iszappal való részle-
ges göngyölés. Csúsz, kösz-
vény, idegzsábák, sebészeti
utóbántalmak és izzadmá-
nyok (hasüri) eseteiben gyors
és radikális eredmény. ☐

Ajánlják orvosaink
☐ legkiválóbbjai. ☐

1909-ik évben 32.000 kezelés.

Munkásbiztosító pénztárak
figyelmébe ajánlja az Ország-
gos Pénztár 1909. okt. 28-án
megjelent 38.457. sz. körirata.

FANGÓ-ELADÁS. HÁZI KEZELÉS.

VEZETŐ ORVOS: VÁNDOR DEZSŐ DR.

Dr. PAJOR- szanatórium és vizgyógyintézet

BUDAPEST,
VAS-UTCA 17. SZ.

A POSTYÉNI ISZAP
FŐRAKTÁRA. ☐

AUTOMOBILOK

AUTO-FELSZERELÉSI CIKKEK
BÁRDI-PNEUMATIK.

☐ BÁRDI JÓZSEF ☐
AUTOMOBIL RÉSZV.-TÁRS.
BUDAPEST, VI., MOZSÁR-U. 9. SZ.

!! EGYEDÜLI MAGYAR GYÁRTMÁNY !!

ELSŐ MAGYAR FÉMTÖMLŐGYÁR RÉSZV.-TÁRS. (POZSONY—LIGETFALU)

Gyárt egyszerű, kettős és átfonott fémtömlőket acél, bronz, vörösréz
és bármely más fémből viz, gőz, olaj, kőolaj és savak részére.

Vezérképviselőt
☐ és raktár: Barta Győző Budapest, VI. ker., Dávid-u. 1/B.

TELEFONSZÁM 3-36.

TELEFONSZÁM 3-36.

Orvos urak figyelmébe!

Ludtaluapúak és fájós lábúak legjobb eredményvel használtják a
szab. Laufer ludtaluap-fűzőt.

Szakorvosok által elismerve. — Prospektust kívá-
natra ingyen küld az egyedüli készítő

SZÉKELY ÉS TÁRSA

ortopéd-cipész.

BUDAPEST,

V., Muzeum-körút 9. szám.

Elszakíthatlan munkásöltöny

Orvosi boncköpeny
Orvosi rendelő kabát
Gyógyszerészköpeny
Vegyészköpeny

GUTMANN J. ÉS TÁRSA

Budapest, Rákóczi-út 16.

Minta és árjegyzék ingyen és bérmentve.

MAGYAR TÖRLŐGUMMI

kapható minden papirkereskedésben

VÉDJEGYE:

Magyar címer a védjegye,
Magyar diák csak ezt vegye!

**MAGYAR
RUGGYANTAÁRÚGYÁR
RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
BUDAPEST.**

Budapest, IV. ker., Károly-körút 26. I. em.
fogtechnikai és fogorvosi

műtermünkben készí-
tünk (a gyökér eltávo-
lítása nélkül is) termé-
szethú fogpótlásokat
aranyban és (vulcanit)
kautschukban száj-
padlás nélküli fogpót-
lások, u. m. arany-

koronák, csapos fogak és aranyhidak a leg-
művészebb kivitelben. Továbbá arany, porcellán,
cement és amalgam töméseket (plombák), fog-
huzás teljes érzéstelenítéssel.

Edelmann József dr. és Márfoy Arthur
egyet. orvos — fogorvos.

Rendelés 9-6-ig. ☐ Ünnepnap 9-1-ig.
Mérsékelt árak! Lift Villamos megálló.

A fogfájás és a modern fogpótlás című,
mindenkit érdeklő könyv most jelent meg dr.
Edelmann és Márfoy fogorvosok tollából (IV.,
Károly-körút 26.) 10 fillér ellenében díjtalanul
bármikinek megküldeték.

■■■ KÖRUTI FÜRDŐ ■■■

Budapesten, VII., Erzsébet-körút 51. sz.

A főváros gócpontjában.

TISZTASÁGI- ÉS GYÓGYFÜRDŐ TELJESEN FELSZERELVE.

OSZTÁLYAI:

GŐZFÜRDŐ,
KAD ÉS
HULLAMUSZODA

VÍZGYÓGYINTÉZET,
FANGÓ ÉS
SZÉNSAVAS ÉS

SÓS FÜRDŐK.

Mind a 7 osztály télen és nyáron egyaránt teljes üzemben. Orvosi rendelés és felügyelet.

Császárfürdő Budapest.

Nyári és téli gyógyhely az Irgalmasrend kezelése alatt. Kénes hév vizű gyógyforrásai páratlanok. Ezek a források bőségesen táplálják vizükkel az intézet valamennyi fürdőjét, u. m. a gőzfürdőt és népgőzfürdőt, az egyes és közös külön női- és férfi-iszapfürdőket (iszapborogatások), márványkád-, porcellán- és kőfürdőket, valamint török- és horganykád-fürdőket, továbbá a hőlég-, szénsavas- és villamos-fürdőket. Ezekből a dús gyógyforrásokból kapja vizét a kontinensen egyedül álló női- és a férfiuszoda is.

A Császárfürdő kiváló gyógyító ereje nemcsak csúzos bántalmak és idegbajok ellen, hanem sok más betegségeknek is általánosan elismert. Ivókurája kitűnő gyógyhatású hurutos légzőszerveknél és altesti pangásoknál.

Lakószobái kényelmesek; berendezésük a különböző igényekhez van szabva. Jutányos árak. Minden tekintetben szoliditás. Gyógy- és zenedíj nincsen. Prospektust ingyen és bérmentve küld *az igazgatóság*

'MATADOR'

RUGGYANTA ÉS
BALATAMŰVEK
RÉSZV.-TÁRS.

POZSONY-LIGETFALU.

■ ■ ■

Műszaki ruggyanta-
árúk és balataszif-
gyártása.

Kizárólag viszonteladókkal dolgozunk.

Vezérképviselőt és raktár

BARTA GYŐZŐ

Budapest, VI., Dávid-utca 1/B.

AEROLITH

KIS J. JENŐ

okl. mérnök szabadalma

Az „AEROLITH”

a modern építkezésnek építőköve, mellyel nemcsak gyorsan és olcsón, de az egészségügyi követelményeknek legmegfelelőbben lehet építkezni.

Az „AEROLITH”-

falak szárazak, szellőztethetők és kívül-belül bármely módon még kiégetéssel is deszinficiálhatók.

Az „AEROLITH”

ezért kiválóan alkalmas kórházak, iskolák, munkáslakások, műhelyek stb. építésére.

Bővebb felvilágosítással készségesen szolgál

KIS J. JENŐ

okl. mérnök, építési vállalkozó, szab. Aerolith-, cementárú- és terracit-gyáros

Budapest, V., Pozsonyi-út 19.

MÁLNÁSI SICULIA GYÓGYVIZ

az összes hurutos bántalmaknál pótolhatlan. A gyomorégést azonnal megszünteti. — Hatásában fölülmulja a continens összes hasonló gyógyvizeit és különösen javaltatik a gége, torok, tüdő, vese, hólyag és a belek hurutos bántalmainál.

MINDENÜTT KAPHATÓ. Főraktár: BRÁZAY BUDAPEST.

KÜLÖNLEGESÉGEK a glicerin-, szirup-, petróleum-, spirtusz-, likőr-, konyak-, élesztő- és malatagyártás terén, kivonatoló, falepároló és gőzölő berendezések. Vízisztítók, sör- és du-

VEGYIPARI GÉPGYÁR R.-T.
BUDAPEST, X., Noszlopy-utca 1. szám, Kőbánya.

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY, A MUNKÁS-VÉDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL.

SZERKESZTI: KIS ADOLF.

TÁRSSZERKESZTŐK: Dr. STEIN FÜLÖP és Dr. HAHN DEZSŐ.

Megjelenik minden hó 10-én és 25-én. Előfizetési ár egy évre 20 korona. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII., Rózsa-utca 29. Telefon 93-99. Postatakarékpénztári csekk-számla 24.911.

TARTALOM : CIKKEK: Az alkalmazott visszatartási joga a polgári törvénykönyv tervezete szerint. Dr. Pap Dezsőtől. — Baleset és idegbántalmak. Dr. Sarbó Arturtól. — A szociáldemokrata párt a munkásbiztosításról. Weltner Jakabtól. — Főváros tanácsadó-füzete a lakások használatáról. Dr. Ferenczi Imrétől. — A magyarországi munkásbiztosítás statisztikája. — A munkanélküliség elleni küzdelem nemzetközi egyesülete. — **SZEMLE: Szociális egészségügy:** A tuberkulózis leküzdése. — Csecsemők gondozása. — A rákbetegség természetének és leküzdési módjának tanulmányozása. — Orvosi vizsgálat az angol iskolákban. — Fogápolás az iskolákban. — Alapítvány a kanadai ijjúság testi nevelésére. — **Munkásbiztosítás:** Gyáriparosok a munkásbiztosításról. — A mezőgazdasági munkások és cselédek. — Az osztrák-magyar balesetbiztosítási egyezmény. — Az orvoskérdés ügyében. — A tisztviselőkérdés tárgyában. — Az országos pénztár legutóbbi igazgatósági ülése. — A budapesti kerületi munkásbiztosító pénztár. — A német betegsegélyező pénztárak kongresszusa. — Nemzetközi szociális biztosítási értekezlet. — Észak-Amerika munkásbiztosítási programja. — Munkanélküliség elleni biztosítás Angliában és Szerbiában. — Az orosz birodalmi дума. — **Munkásvédelem:** Nyolc órai zárás Budapesten. — Szabályzat celluloid-robbanás megállítására. — Munkások védelme az olvasztótégelyekből áramló hőség és az öntőgázok ellen. — Az angol bányatörvény revíziója. — A fontosabb bánya-munkásvédelmi intézkedések a nagyobb német szövetséges államokban. — Bányász mentőkocsik Amerikában. — Munkásvédelmi muzeum Londonban. — A vasuti munkások védelme. — Francia vasutasok nyugdíjbiztosítása. — A törvénytelen anya védelme. — Agrárkérdés és a munkásjólét kérdése. — Szociális ügyek titkára. — **Joggyakorlat:** Betegsegélyezés. — Balesetbiztosítás. — Szakirodalmom. — Hírjelenések.

KÜLÖNLEGESEK a glicerin-, szirup-, petróleum-, spiritusz-, likőr-, konyak-, élesztő- és malátagyártás terén, kivonatoló, falepároló és gőzölő berendezések. Víziszűrők, sör- és duhanygyári berendezések, kazánkovács-munkák és vasszerkezetek.

FÉMÖNTÖDE.

NEGYED ÉS HÉTZELER
VEGYIPARI GÉPGYÁR R.-T.

BUDAPEST, X., Noszlopy-utca 1. szám, Kőbánya.

Állomás: Kőbánya alsó pályaudvar, waggonküldemények részére saját iparvágány.

Telefon: 50-85 és 98-10. — Sürgőnyezim: Reichel és Heiszler.

Kapható minden jobb bőr-, cipő- és divatárú kereskedésben.

PALMA
A VALÓDI
KAUCSUK
CZIPŐSAROK

Kapható minden jobb bőr-, cipő- és divatárú kereskedésben.

Nay és Róna Faárú- és szállítóeszköz-gyár,
Gépműhely. Központ: Budapest V., Kálmán-utca 15.
Telefon.

Taligák, szállítóeszközök bármely építkezés és iparüzem számára. Diaphragma-szivattyúk. Fecskendők. Emelő-szerszámok. Vasuti szerzők. 00000 Tessék árjegyzéket kérni.

Elszakíthatlan munkásöltöny

Orvosi boncköpeny
Orvosi rendelő kabát
Gyógyszereszköpeny
Vegyészköpeny

GUTMANN J. ÉS TÁRSA

Budapest, Rákóczi-út 16.

Minta és árjegyzék ingyen és bérmentve.

Szent-Margitszigeti üdítővíz

A legkiválóbb szénsavval telített ásványvíz.

Mint asztali víz nagyon kellemes a jó hatása, egészségápoló ital. — A Szent-Margitsziget gyógyfürdő felügyelősége saját kezelésében.
Telefon 36-52. — Telefon 36-52

Minden jobb fűszertüzletben és vendéglőben kapható.